

Välfärd

4/2013

SCB

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Så liknar politiker
SINA VÄLJARE

Sysselsättning avgörs av
UTRIKES FÖDDA

LÄXSTRESS
vanligare bland flickor

Hög kompetens
HOS UNGA VUXNA

ges ut av

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

med syfte att i lättillgänglig form presentera och analysera aktuell statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning. Tidskriften är öppen för bidrag från experter såväl inom som utanför SCB. Författarna svarar själva för åsikter som framförs.

© 2013, Statistiska centralbyrån

Citera gärna men ange källan:
SCB:s tidskrift Välfärd

REDAKTION

Alexandra Kopf Axelman 08-506 943 51
Chefredaktör

Teresia Dunér 08-506 947 54
Johan Eklund 45 38
Anna Nyman 45 94
Peter Gärdevist 019-17 67 85
Kenny Petersson 65 62
Åsa Westlund, 08-506 949 15
layout, diagram

REDAKTIONSRÅD

Inger Eklund, ansvarig utgivare
Karin Anderberg
Eva Hagsten
Therese Hedlund
Kjell Jansson
Viveka Palm

ADRESS

Tidskriften Välfärd
Statistiska centralbyrån
Box 24300, 104 51 Stockholm
Fax: 08-506 947 72
E-post: tidskriften.valfard@scb.se
Webbplats: www.scb.se/valfard

PRENUMERATIONER

Att prenumerera på Välfärd är gratis.

Beställ e-prenumeration:
www.scb.se/valfard

Beställ prenumeration av papperstidning:
prenumeration.valfard@scb.se

Frågor om prenumeration:
019-17 65 51

Omslagsfoto:
Marcus Lundstedt, Bildarkivet

Medlem i

SVERIGES
TIDSKRIFTER

ISSN 1654-1502 (Online)
ISSN 1651-6710 (Print)
URN:NBN:SE:SCB-2013-A05T11304_pdf

Elanders, november 2013

Välfärd blandar och ger

Ibland blir intressanta artiklar ännu mer spännande när man läser dem tillsammans. Kanske är statistiken inte direkt jämförbar mellan artiklarna, men de berättar ändå något tillsammans som man inte kan utläsa när man läser dem var och en för sig.

RESULTATEN FRÅN UNDERSÖKNINGEN OM VUXNAS FÄRDIGHETER, PIAAC, är äntligen ute. Undersökningen är ny i sitt slag och ger bland annat en bild av hur Sverige förhåller sig kunskapsmässigt till andra länder. Det går att göra massor av spännande analyser av detta material. I vår artikel tittar vi bland annat på hur kunskaper skiljer sig åt mellan olika generationer.

Det blir intressant om man läser den tillsammans med artikeln om sysselsättningsprognosen för Sverige. Vad kommer färdigheter hos olika grupper och generationer ha för betydelse för den framtida försörjningsbördan?

DU KANSKE KAN HITTA HELT ANDRA spännande blandningar i det här numret. Och det står dig för all del fritt att blanda med annat också. Kanske kan det vara bra att blanda vår artikel om hur politiker och väljare liknar varandra med allt annat du kommer att läsa under valrörelsen.

VI HAR TAGIT TILL OSS att vår tidigare artikel om medellivslängd är en riktigt seglivad favorit på webben. Inte vet jag vad ni läsare blandar den med, men nu bjuder vi i alla fall på en statistikskola om hur det går till att räkna ut måttet. Det är inte så lätt som man kan tro.

Alexandra Kopf Axelman
alexandra.kopf.axelman@scb.se

Prenumerera på
Välfärd via e-post

Du vet väl att du kan prenumerera på Välfärd elektroniskt via vårt nyhetsbrev? Du kan anmäla dig på www.scb.se/valfard. Där kan du också prenumerera gratis på papperstidningen.

RÄTTELSE

På framsidan av förra numret av Välfärd (nr 3/2013) finns ett fel. Världens befolkning förväntas vara **9,6 miljarder 2050**, inte 9,6 miljoner som vi skrev.

I artikeln **"Mest koldioxid från sambor utan barn"** var uppgiften om de koldioxidutsläpp som svenska hushållsmedlemmar orsakar i genomsnitt per år och konsumtionsenhet felaktig. Det ska vara **7,9** istället för 7,5 som det stod.

5 SD-politikerna mest lika sina väljare

Vi jämför kön, utbildning och ålder.

8 Stockholmarna trivs trots bostadsbrist

Äldre mest nöjda med sitt boende.

10 Barn stressade av läxor och prov

Läs om stress i skolan för barn mellan 10 och 18 år.

Intervju:

12 Unik undersökning om vuxnas kunskaper

13 Höga läsfärdigheter bland unga

Undersökning av vuxnas kompetens.

” ... men skillnaderna mellan åldersgrupperna är inte lika stor som i vissa andra länder.

18 Kvinnorna i majoritet efter studieavgift

Tidigare dominerade männen.

20 Störst utbildningsgap mellan könen i glesbygd

Kvinnor läser vidare i större utsträckning än män.

21 Åldersgrupp som jobbar mest minskar i Sverige

Olika utveckling av sysselsättningsgrad i Sverige och EU.

24 Fler utrikes födda väntas arbeta 2035

Ny sysselsättningsprognos.

26 Statistikskolan: Medellivslängd – mått med gamla anor

28 Låga utsläpp från ensamstående föräldrar

Fortsättning från förra numret av Valfärd.

30 NOTISER

Baksidan:
Bara Nederländerna slår Sverige i sysselsättningsgrad

Publikationer från SCB

Yrkesexamen ger bättre jobbmatchning

Examinerade från högskolans yrkesprogram har i högre grad ett arbete som motsvarar deras utbildning. Det gäller både jämfört med dem som läst motsvarande utbildning men inte tagit ut examen, och jämfört med dem som läst ett generellt program eller fristående kurser. Läs mer i rapporten *Inträdet på arbetsmarknaden för universitets- och högskolestuderande. Nybörjare 2005/06*.

! Alla publikationerna kan laddas ner som pdf-er från www.scb.se. Vissa av dem kan du även beställa tryckta.

Majoriteten av Sveriges yta är skogsmark

SVERIGE ÄR ETT AV EUROPAS SKOGSRIKASTE LÄNDER, och två tredjedelar av landytan utgörs av skog. Samtidigt upptar bebyggd mark mindre än 3 procent av landytan, eller 1,2 miljoner hektar. Omkring 40 procent av den bebyggda marken utgörs av infrastruktur. Läs mer i *Markanvändningen i Sverige 2010* som publiceras den 17 december eller titta på statistiken som redan nu finns tillgänglig på webben: www.scb.se/mi0803

Riskerna för lång arbetslöshet kartlagda

Risken för att en person ska bli långtidsarbetslös, det vill säga arbetslös i mer än sex månader, ökar om personen under den senaste tioårsperioden varit arbetslös eller fått socialbidrag. Tidigare sysselsättning under den här perioden minskar däremot risken. Det visar en ny studie av registerdata för personer som var arbetslösa enligt Arbetskraftsundersökningarna 2012. Läs mer i temarapporten *Risker för långtidsarbetslöshet*.

Statistisk årsbok 100 år

Den 16 januari kommer Statistisk årsbok 2014, den hundra i ordningen. Du bjuds bland annat på färsk uppgifter om Medelvensson och ett extra jubileumskapitel som beskriver bokens resa från den första upplagan 1914 och fram till idag.

Beställ eller ladda ner boken från webbplatsen. www.scb.se/OV0904

Historiska årsböcker finns på SCB:s webbplats. Klicka dig vidare till hitta statistik och historisk statistik.

Statistisk årsbok 2014

Befolkning	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Medborgarskapsland Country of citizenship	95 750	99 485	101 171	102 280	98 801	96 467	103 059
Invändrade immigranter Därav svenska medborgare Of whom Swedish citizens	15 352	15 949	17 653	18 517	19 765	20 615	20 465
Norden exkl. Sverige The Nordic countries excluding Sweden	10 671	10 464	9 251	8 778	8 468	8 289	7 774
Danmark Denmark	5 137	5 097	4 129	3 781	3 437	3 196	2 671
Finland	2 639	2 561	2 405	2 398	2 300	2 331	2 343
Island Iceland	403	411	454	671	651	732	732
Norge Norway	2 492	2 395	2 263	1 948	2 070	2 030	2 030
EU/27 exkl. Norden							

Tab. 11. Utländska undersåtar vid slutet av åren
Sujets étrangers au 31 déc. 1910 et 1909

I undersättilighetsförhållande till nedannämnda länder Sujets de	1 9 1		
	Man-kön Sexe masc.	Kvinn-kön Sexe fem.	Födda i hem-landet dans leur patrie
Norge Norveige	2 294	2 243	1 950
Danmark Danemark	1 541	1 359	1 522
Finland Finlande	2 585	2 953	2 840
Ryssland Russie	1 560	1 340	1 877
Storbritannien o. Irland Grande Bretagne et Irlande	133	155	157
Tyska riket Allemagne	1 839	1 561	1 935
Österrike-Ungern Autriche-Hongrie	325	335	377
Frankrike France	20	36	38
Schweiz Suisse	30	29	28
Italien Italie	269	170	285
Förenta staterna Etats-Unis	450	366	158
Övriga länder Autres pays	75	40	67
Summa Total	11 121	10 587	11 234

Statistisk årsbok för Sverige
Statistical Yearbook of Sweden 2014

KÖN, ÅLDER, UTBILDNING:

SD-politikerna mest lika sina väljare

Hur väl politikerna representerar väljarna är ett vanligt tema i diskussioner om demokratin. Vår studie visar att Sverigedemokraternas politiker liknar sina sympatisörer mest när kön, utbildning och ålder läggs samman. Största skillnaderna finns hos Miljöpartiet.

» För det politiska systemet i stort är det naturligt att jämföra politikerkårens sammansättning med hela befolkningen när man talar om representativitet. Det är också vanligt förekommande med analyser som gör just den jämförelsen. Men för en enskild folkvald, och för enskilda partier, är det kanske inte lika självklart. Istället kan fokus ligga på de egna väljarna, och i förlängningen på grupper där partierna vill vinna nya röster.

FÖR ATT UNDERSÖKA i vilken utsträckning de folkvalda liknar sina väljare har vi valt att studera grupper som ofta är i fokus vad gäller representativitet, nämligen de i politiken underrepresenterade grupperna kvinnor och unga i åldern 18–29 år. För att vidga analysen har vi även tagit med de överrepresenterade grupperna 50–64-åringar och personer med eftergymnasial utbildning. Vi har alltså jämfört till exempel andelen kvinnor bland politikerna i respektive parti mot andelen kvinnor bland partiets sympatisörer.

När dessa faktorer vägs samman och skillnaderna mellan politikerna och sympatisörerna summeras blir den sammanlagda differensen störst för Miljöpartiet och Kristdemokraterna. Dessa partiers politiker är alltså minst lika sina väljare i det här avseendet. I Miljöpartiets fall beror detta främst på att partiet har en så stor andel unga sympatisörer att underrepresentationen av unga politiker blir stor.

I Sverigedemokraternas fall handlar det om en relativt liten skillnad i utbildningsnivå.

Vad gäller Kristdemokraterna ligger förklaringen istället bland annat i att partiet har en klart större andel kvinnliga väljare än kvinnliga politiker.

MINST SKILLNAD finns bland Sverigedemokraternas och Socialdemokraternas politiker. I Sverigedemokraternas fall har det att göra med en relativt liten skillnad i utbildningsnivå mellan politikerna och sympatisörerna, liksom en i sammanhanget liten överrepresentation av politiker i åldersgruppen 50–64 år. Socialdemokraterna har ganska små skillnader när det gäller unga, kvinnor och eftergymnasialt utbildade. Däremot är andelen 50–64-åringar klart högre bland politikerna än bland de socialdemokratiska väljarna.

FAKTA

Så gick analysen till

Vi har använt oss av SCB:s valstatistik och Partisympatiundersökning, PSU. I PSU studeras i regel hur stor andel av en grupp, exempelvis kvinnor, som röstar på respektive parti. Nu vänder vi istället på frågeställningen och undersöker hur stor andel av ett partis väljare som är kvinnor. På detta sätt kan vi jämföra representationen inom olika grupper.

Analysen har gjorts på folkvalda politiker i kommunfullmäktigvalen, där den huvudsakliga delen av Sveriges alla folkvalda politiker återfinns.

→ Jämför man istället partierna mot hela den röstberättigade befolkningen utifrån ålder, kön och utbildningsnivå så är Socialdemokraternas politiker mest lika befolkningen. De flesta partier är, utifrån detta sätt att mäta, mer lika sina väljare än vad de är lika befolkningen i stort.

GENOM ATT TITTA PÅ de tre variablerna kön, utbildningsnivå och ålder för sig kan man se var skillnaderna är störst när man jämför partiernas folkvalda med deras sympatisörer respektive befolkningen.

Vid jämförelser av politikerna med befolkningen finns det också vissa markanta skillnader mellan partierna. Till exempel har Sverigedemokraterna den i särklass största underrepresentationen av kvinnor bland sina politiker. Å andra sidan ligger partiets politiker nära befolkningen vad gäller ålder och utbildningsnivå. Om könsskillnaderna skulle exkluderas i analysen så skulle Sverigedemokraterna därför likna befolkningen mest. På motsvarande sätt ligger Miljöpartiet i topp om vi inte tar med skillnaden i andel eftergymnasialt utbildade.

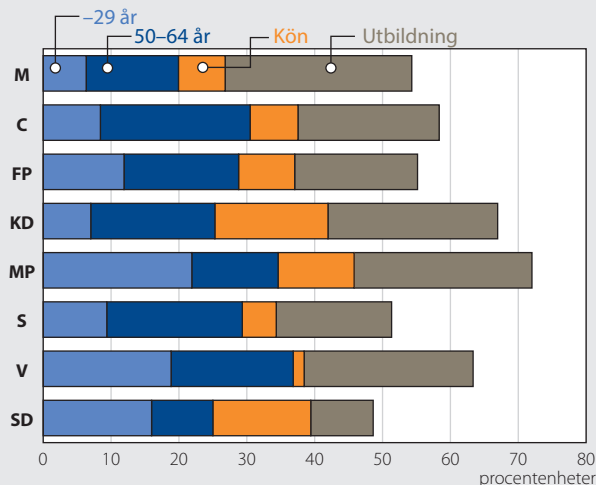
När det gäller kön når inget parti upp till en lika hög andel kvinnor bland sina kommunpolitiker som andelen kvinnor i den röstberättigade befolkningen. Miljöpartiet och Socialdemokraterna har högst andel kvinnliga politiker och kommer därmed närmast, medan Sverigedemokraterna sticker ut med den klart lägsta andelen kvinnor bland sina folkvalda.

Inget parti når upp till en lika hög andel kvinnor bland sina politiker som i den röstberättigade befolkningen.

Foto: BILDARKIVET.se

MINST SKILLNAD MELLAN SD:S POLITIKER OCH DERAS VÄLJARE

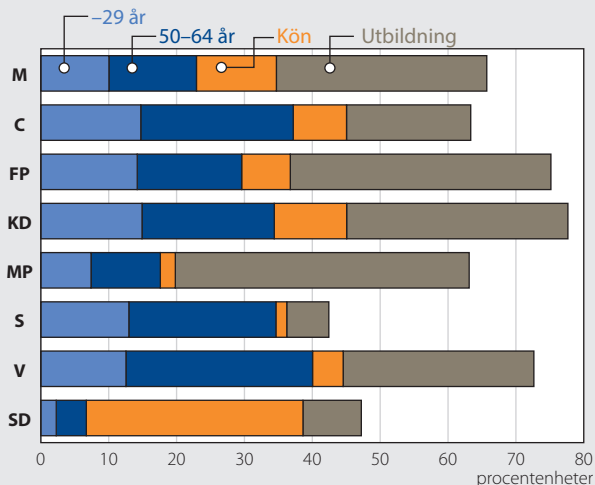
Summerad skillnad för andelen kvinnor, unga 18–29 år, 50–64 år och eftergymnasialt utbildade mellan **politiker och väljare** efter parti, procentenheter

Här summeras differenserna och de olika färgerna visar hur stor del av de totala staplarna som kommer från respektive variabel.

STÖRST SKILLNAD MELLAN KD:S POLITIKER OCH BEFOLKNINGEN

Summerad skillnad för andelen kvinnor, unga 18–29 år, 50–64 år och eftergymnasialt utbildade mellan **politiker och befolkningen** efter parti, procentenheter

Miljöpartiet, Kristdemokraterna, Socialdemokraterna och Folkpartiet har en majoritet kvinnliga väljare. Om man jämför väljarna med politikerna så är skillnaden störst hos Kristdemokraterna eftersom partiet har en låg andel kvinnliga politiker, men en hög andel kvinnliga sympatisörer.

DEN ÅLDERSGRUPP som totalt sett är mest under-representerad bland politikerna är de unga, 18–29-åringarna. Man kan konstatera att framför allt Sverigedemokraterna, och i viss mån Miljöpartiet, har en relativt hög andel unga bland sina kommunpolitiker. Inget parti når dock upp till motsvarande andel unga som finns i den röstberättigade befolkningen.

Trots den unga profilen bland politikerna har Miljöpartiet och Sverigedemokraterna, tillsammans med Vänsterpartiet, de största skillnaderna mellan de valda och partiets sympatisörer i den här gruppen. Det beror på att andelen 18–29-åringar bland dessa partiers väljare är ännu högre.

I motsats till de unga finns det gott om politiker i åldersgruppen 50–64 år. Samtliga partier har en större andel politiker i denna grupp än gruppens andel av den röstberättigade befolkningen. Störst skillnad mellan kommunpolitikerna och sympatisörerna ser vi här för Centerpartiet, följt av Socialdemokraterna. Alla partier utom Sverigedemokraterna har politiker som är klart högre utbildade än befolkningen i stort. Störst andel folkvalda med eftergymnasial utbild-

ning har Miljöpartiet och Folkpartiet, och det är även dessa partier som i störst utsträckning har väljare med eftergymnasial utbildning. Störst skillnad i andel eftergymnasialt utbildade är det mellan Moderaternas politiker och sympatisörer.

DET FINNS OLIKA ÅSIKTER om hur viktigt det är att uppnå full representativitet bland de folkvalda. Det finns ju även andra sätt att studera politikerna, exempelvis hur väl de politiska företrädarna speglar befolkningens, eller de egna väljarnas, åsikter. Det är ändå intressant att titta på hur demografin skiljer sig åt mellan de olika partierna när det gäller deras valda och sympatisörer.

Analysen är dock beroende av vilka variabler som tas med och ska inte ses som någon utvärdering av enskilda partier. Man hade exempelvis kunnat inkludera den underrepresenterade gruppen utrikes födda. Det är dock inte praktiskt möjligt eftersom analysen berör valda i kommunfullmäktigvalen, medan Partisympatiundersökningens urval enbart består av röstberättigade i riksdagsval, det vill säga svenska medborgare. Andelen utrikes födda skiljer sig markant åt beroende på om man studerar röstberättigade i kommunala val, då även utländska medborgare är röstberättigade, eller riksdagsval. För andelen kvinnor, andelen med eftergymnasial utbildning samt andelen 18–29-åringar och 50–64-åringar finns det nästan inga skillnader mellan röstberättigade i kommunala val och riksdagsval. ■

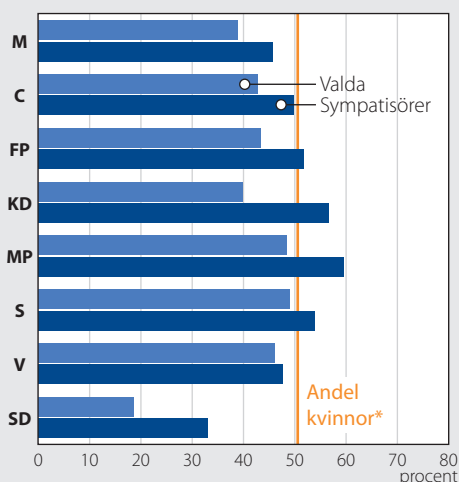
Johan Eklund och Mikaela Järnbert arbetar med demokratistatistik på SCB

Johan Eklund
08-506 945 38
johan.eklund@scb.se

Mikaela Järnbert
08-506 942 43
mikaela.jarbert@scb.se

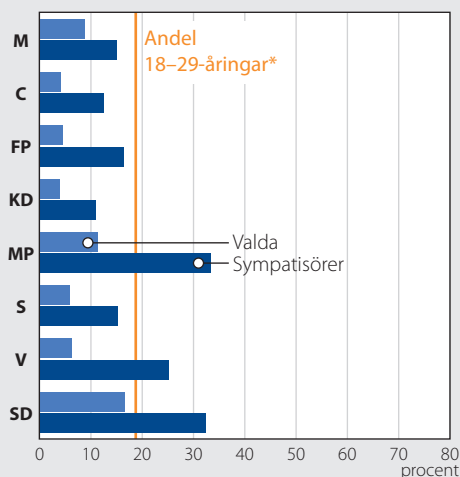
MP OCH S HAR HÖGST ANDEL KVINNIGA POLITIKER

Andel **kvinnor** bland folkvalda och sympatisörer efter parti, år 2010

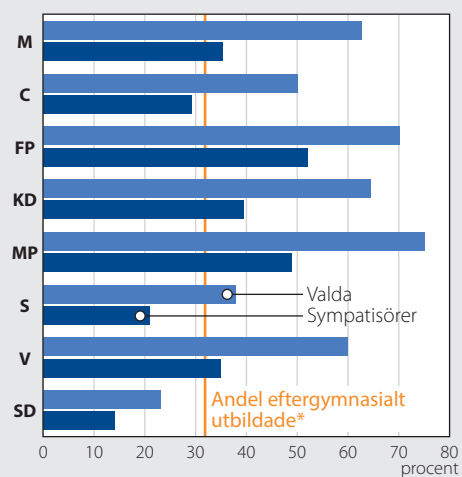
FÅ POLITIKER UNDER 30 ÅR

Andel **unga 18–29 år** bland folkvalda och sympatisörer efter parti, år 2010

STORA SKILLNADER I UTBILDNINGSNIVÅ

Andel med **eftergymnasial utbildning** bland folkvalda och sympatisörer efter parti, år 2010

* i den röstberättigade befolkningen.

Trots bostadsbrist och höga boendekostnader trivs de allra flesta stockholmare både med sitt boende och överlag med det liv de lever. Samtidigt upplever många att länets trafiksituation är problematisk och problem med buller, luftföroreningar och nedskräpning är förhållandevis vanliga i den offentliga miljön.

Stockholmarna trivs trots bostadsbrist

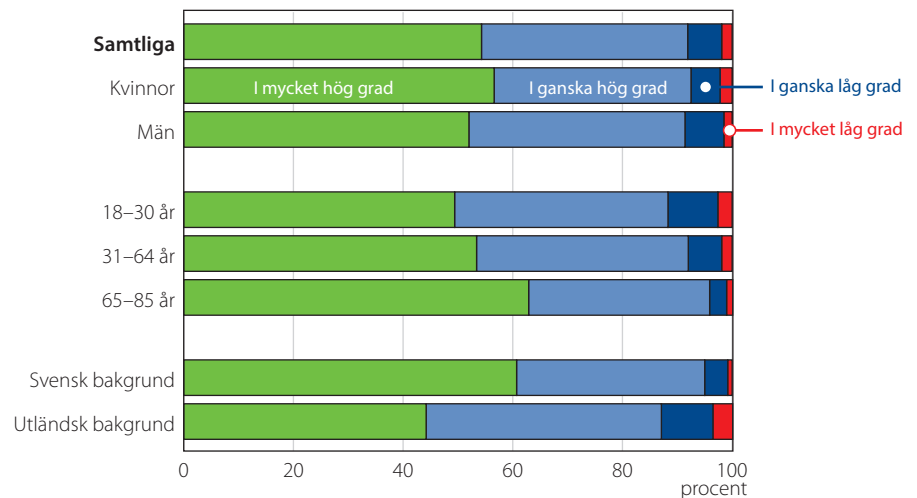
Drygt nio av tio invånare i Stockholms län är på det hela taget nöjda med det liv de lever och var tredje ser sig till och med som mycket nöjd. Detta trots att befolkningen i Stockholms län växer mer än övriga regioner i landet, vilket leder till ett ökat tryck på nya bostäder samtidigt som allt fler människor och transporter ska samsas på vägar och spår.

STOCKHOLM VÄXER både i antal människor och som andel av Sveriges totala befolkning. Jämfört med hur det såg ut 1980 så har befolkningen ökat med 600 000 invånare och gått från 18 till 22 procent av rikets totala befolkning. Omkring år 2030 väntas var fjärde svensk göra det var fjärde förskolebarn gör redan idag – bo i Stockholms län. Som jämförelse utgjorde Västra Götaland såväl 1980 som 2012 17 procent av Sveriges befolkning samtidigt som Skåne har haft en måttlig ökning från 12 till 13 procent. Båda regionerna har vuxit med drygt 200 000 invånare vardera.

Av Stockholms läns cirka en miljon bostäder består en fjärdedel av äganderätter (huvudsakligen småhus) och resterande är jämnt fördelade mellan hyresrätter och bostadsrätter. Nästan alla länets kommuner bedömer att det råder bostadsbrist i kommunen och samtliga påtalar brist på hyresrätter, främst mindre bostäder som ett och tvåor. Det mesta tyder också på att bostadsbristen kommer att bestå. Länet beräknas, enligt Länsstyrelsens rapport "Läget i länet", behöva ett tillskott på 300 000 bostäder till 2030, alltså 16 000 bostäder per år. De senaste åren har det genomsnittliga tillskottet varit betydligt lägre och legat runt 10 000 bostäder per år.

ÄLDRE MEST NÖJDA MED SITT BOENDE

I vilken grad invånarna i Stockholms län trivs med sitt boende, fördelat efter kön, ålder och svensk/utländsk bakgrund

INVÅNARNA SJÄLVA har delade meningar om den framtida boendesituationen i länet. Tre av tio tror att den kommer att vara värre om 10–15 år jämfört med idag. Nästan lika många tror att det blir bättre, medan flertalet gissar att situationen kommer att förbli i stort sett oförändrad. Jämfört med 2011 har pessimisterna ökat på optimisternas bekostnad.

Detta till trots trivs drygt nio av tio invånare med sitt boende och drygt hälften säger att de trivs mycket bra. Allra bäst trivs de äldre. Bland yngre under 30 år och personer med utländsk bakgrund är det fler än var tionde som inte trivs med sitt boende. Den lägsta trivselen kan delvis ha att göra med trångboddhet

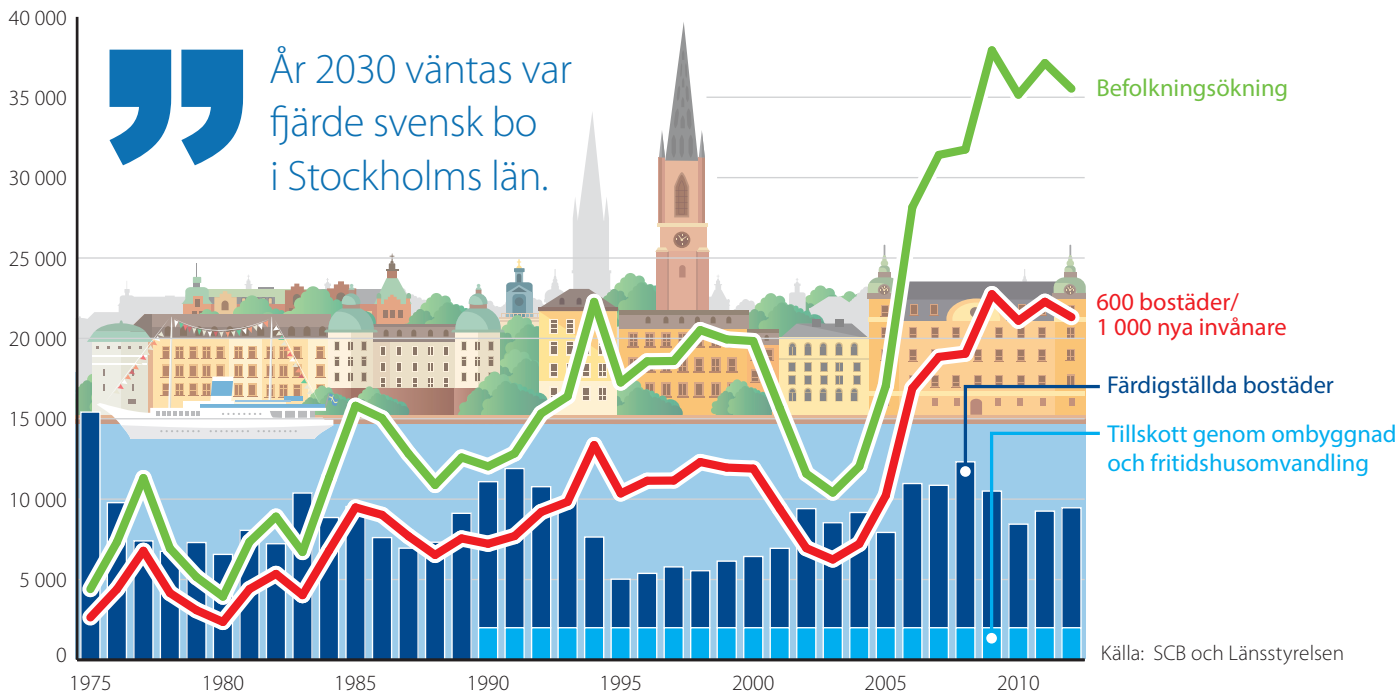
En ljus och öppen boendemiljö är viktigt för stockholmaren.

ÖKAT GLAPP MELLAN BEFOLKNINGSÖKNING OCH BOSTADSBYGGANDE

Tillskott av bostäder och befolkningsökning i Stockholms län 1975–2012

då nära var fjärde person i dessa grupper upplever sig trångbodd. Motsvarande andel bland de äldsta är 7 procent.

Trots att boendekostnaden i länet är jämförelsevis hög anser många att det ändå är värt pengarna, eller har förmånen att personligen inte vara allt för påverkade. Sju av tio länsbor tycker att månadskostnaden för deras boende är godtagbar. Yngre och personer med utländsk bakgrund upplever kostnaden som godtagbar i mindre utsträckning än övriga grupper.

EN LJUS OCH ÖPPEN MILJÖ är högsta prioritet för stockholmarna när det gäller boendet. Andra aspekter som de allra flesta länsbor upplever som viktiga är närhet till kollektivtrafik, att det är tyst och lugnt, närhet till affärer och service samt närhet till natur, grönområden och parker. Naturnära läge är dock något som främst värdesätts av de äldre, medan var femte person under 30 år tycker att det är oviktigt. Medan de äldre främst betonar vikten av att boendet är ljus och öppet lägger de yngre störst vikt vid närhet till kollektivtrafik. Överlag upplever invånarna mellan 18 och 30 år de olika aspekterna av boendemiljön som mindre viktiga jämfört med övriga åldersgrupper. Det är möjligen en konsekvens av att många unga är i full färd med att etablera sig på bostadsmarknaden.

Var fjärde länsbo ser buller, luftföroreningar och nedskräpning som problem i sin boendemiljö. Personer med utländsk bakgrund upplever dessa problem i större utsträckning än dem med svensk bakgrund och detsamma gäller äldre i förhållande till yngre. Trafiken är ett annat vanligt irritationsmoment. Tre av tio upplever att trafiksituationen kring boendet är ett problem.

Samtidigt anser länsborna att förhållandena kring det egna boendet ofta är bättre än i den offentliga miljön. Ungefär hälften upplever att buller, luftföroreningar och nedskräpning är påtagliga problem i länets offentliga miljö. När det gäller trafiksituationen är det ännu värre. I åldersgruppen 31–64 år ser en majoritet, drygt sex av tio, trafiksituationen som ett stort problem. ■

LÄS MER

Stockholm 2014 – Full fart framåt

Läget i länet 2013, Bostadsmarknaden i Stockholms län 2013

Nutid och framtid. 2013:3

www.lansstyrelsen.se/stockholm

FAKTA

MEDBORGARUNDER-SÖKNINGEN 2013 är en enkätstudie som undersöker attityder hos invånarna i Stockholms län. Undersökningen genomfördes av SCB på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län och omfattar ett urval av 8 000 personer i åldern 18–85 år, vilka besvarat frågor om hur de tycker att det är att bo, leva och verka i länet. Undersökningen genomfördes under februari–april 2013 och nådde en svarsfrekvens på 52 procent.

Gunhild Graseman

arbetar som analytiker vid Länsstyrelsen i Stockholms län
08-785 50 61
gunhild.graseman@lansstyrelsen.se

Barn stressade av läxor och prov

Två av tre barn känner sig stressade när det gäller skolan. Det är vanligare att barn känner stress på grund av läxor och prov än på grund av höga krav från föräldrar eller lärare.

Foto: Jörgen Wiklund, Bildarkivet

I Undersökningarna av barns levnadshållanden tillfrågas barn mellan 10 och 18 år om de känner sig stressade i skolan på grund av läxor eller prov, höga krav på sig själva, höga krav från föräldrar eller höga krav från lärare. Det är 65 procent av barnen som känner sig stressade på grund av minst en av dessa anledningar.

VANLIGAST ÄR ATT KÄNNA STRESS på grund av läxor eller prov, där hälften av barnen mellan 10 och 18 år känner sig stressade. När barnen tillfrågas tycker de flesta, två av tre, att det inte är för mycket läxförhör, prov och redovisningar i skolan. Däremot tycker hälften av barnen att läxor och prov i olika ämnen ofta kommer samtidigt, och i denna grupp är det fler som känner sig stressade av läxor och prov. En tredjedel av barnen tycker att de kan vara med och bestämma vilka dagar de ska ha läxor och prov.

Det visar sig även att ungefär 40 procent av barnen känner sig stressade på grund av de höga krav de ställer på sig själva. Krav gällande skolarbete kan också komma från föräldrar eller lärare. Det är dock färre barn som känner sig stressade när det gäller skolan på grund av höga krav från föräldrar eller lärare än som känner sig stressade på grund av höga krav de ställer på sig själva.

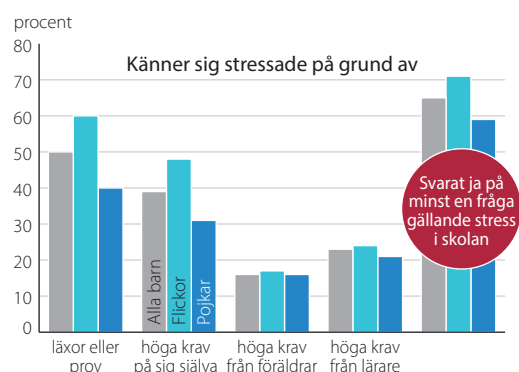
67 %

av flickorna i åldern 16–18 år upplever stress i skolarbetet på grund av höga krav på sig själva.

HÖGA KRAV från föräldrar eller lärare verkar vara en anledning till stress som upplevs ganska jämnt mellan flickor och pojkar. Däremot när det gäller stress på grund av läxor eller prov, eller på grund av höga krav på sig själva är det större andel flickor som känner sig stressade. Det är 60 procent av flickorna

TVÅ TREDJEDELAR AV BARNEN UPPLEVER STRESS I SKOLARBETET

Andel barn som känner sig stressade av olika anledningar när det gäller skolan, 10–18 år, 2011–2012

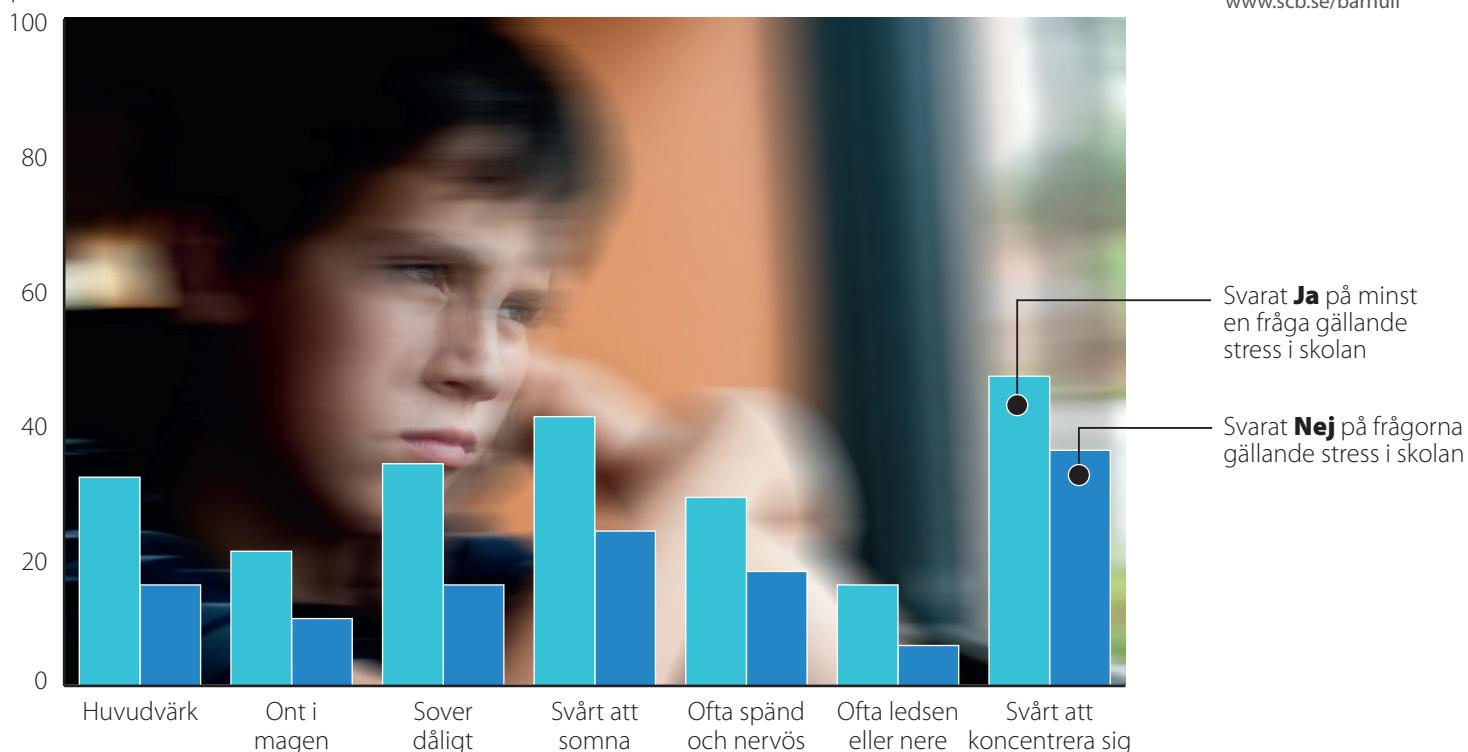

Många barn upplever stress på grund av läxor och prov i skolarbetet.

VANLIGARE MED HUVUDVÄRK HOS BARN SOM STRESSAS AV SKOLARBETET

Andel barn med vissa besvär efter eventuell upplevd stress i skolan, 10–18 år, 2011–2012

procent

Huvudvärk och sömnsvårigheter är vanligare hos barn som upplever stress i skolarbetet.

som känner sig stressade på grund av läxor eller prov jämfört med 40 procent av pojkarna. När det gäller stress på grund av höga krav på sig själva så är det ungefär varannan flicka jämfört med var tredje pojke som känner sig stressade.

KÖNSSKILLNADERNA SOM FINNS när det gäller stress i skolan på grund av läxor eller prov och på grund av höga krav på sig själv är tydligast bland äldre barn. Nästan tre av fyra flickor mellan 16 och 18 år känner sig stressade på grund av läxor eller prov, jämfört med varannan pojke. Av flickorna i denna åldersgrupp svarar 67 procent att de känner sig stressade på grund av höga krav på sig själva jämfört med 41 procent av pojkarna.

Generellt är det vanligare hos äldre barn att känna sig stressade när det gäller skolan. Men det är även en betydande andel yngre barn som känner sig stressade. Ett av tre barn mellan 10 och 12 år känner sig stressat på grund av läxor eller prov, vilket motsvarar ungefär 89 000 barn. Nästan ett av fem barn i denna åldersgrupp känner sig stressat på grund av höga krav på sig själv.

TILLFÄLLIG STRESS kan vara en positiv drivkraft för att kunna prestera och nå fram till sina mål. Däremot

kan långvarig stress, särskilt i samband med andra påfrestande situationer, göra att man upplever oro, nedstämdhet eller vissa fysiska besvär. Exempel är huvudvärk, ont i magen, sömnproblem och att känna sig ledsen eller spänd.

Barnen i undersökningen tillfrågas bland annat om hur ofta de haft huvudvärk, ont i magen eller sömnproblem det senaste halvåret, samt om de ofta känner sig spända eller nervösa, ledsna eller nere, eller har svårt att koncentrera sig. Ungefär hälften av barnen uppger att de har minst två av dessa besvär. Det visar sig att sådana besvär är vanligare bland de barn som känner sig stressade av olika anledningar när det gäller skolan. Hos barn som svarat att de upplever stress gällande skolan är det ungefär dubbelt så många som har huvudvärk, ont i magen, sover dåligt eller har svårt att somna minst en gång i veckan som bland övriga barn. I den gruppen är det också vanligare att känna sig spänd och nervös, ledsen eller nere, eller ha svårt att koncentrera sig. ■

KÄLLA

Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF).
www.scb.se/barnulf

Svarat **Ja** på minst en fråga gällande stress i skolan

Svarat **Nej** på frågorna gällande stress i skolan

Varannan pojke och nästan tre av fyra flickor mellan 16 och 18 år känner sig stressade på grund av läxor eller prov.

Carrie Robson

Praktikant under hösten 2013

Kontaktperson
Helena Rudander
08-506 941 24
helena.rudander@scb.se

Sverige har deltagit i den största internationella undersökningen hittills om vuxnas kunskaper, PIAAC. Förberedelserna var omfattande för att resultatet ska kunna jämföras mellan totalt 24 länder. Även för SCB:s fältintervjuare har det varit ett annorlunda sätt att arbeta.

Unik undersökning om vuxnas kunskaper

Sedan tidigare finns det flera internationellt jämförbara undersökningar för skolelevs kunskaper, men ingen undersökning om vuxnas färdigheter har tidigare genomförts i så många länder samtidigt. Förutom räkning och läsning undersöktes även problemlösningsförmåga med hjälp av dator, vilket var helt nytt i sammanhanget.

PIAAC har också varit en annorlunda undersökning för SCB att genomföra. För-

beredelserna har varit omfattande och pågått i tre år innan undersökningen genomfördes 2011–2012.

– **Samma frågor har använts** i alla länder, och jämförbarheten är viktig. Därför har ett internationellt konsortium på uppdrag av OECD granskat alla översatta frågor. Vissa övningar har fallit bort på grund av kulturella skillnader i de olika länderna, säger SCB-statistikern **Lotta Larsson**, som är nationell projektledare för PIAAC.

TV-apparat och bjuda in till fest via ett e-postprogram. Totalt tog de 1,5–2 timmar att lösa och det har stundtals varit tufft att få folk att ställa upp och avsätta tiden, trots en liten present i form av ett presentkort.

– **I synnerhet i Stockholm var det svårt** att få utvalda personer att ställa upp. I slutskedet fick vi även rikta in oss på att nå personer med kortare utbildning eftersom vi hade för få svarande i den gruppen.

Intervjuarna har också fått jobba väldigt flexibelt när det gäller mötesplatser för att anpassa sig till uppgiftslämnarnas villkor.

– **Några intervjuer genomfördes** på bibliotek, i husvagnar och till och med i bilen, säger Lotta Larsson.

PIAAC är en väldigt resurskrävande undersökning för de deltagande länderna, och ambitionen är därför att göra om den vart tionde år. Men redan 2016 publiceras resultat för nio länder som i efterhand valt att vara med i den första omgången av PIAAC. Det finns redan ett stort intresse från forskarvärldens sida:

– **Det är två forskningsprojekt på gång**, det ena handlar om hur man förlorar, behåller och utvecklar sina färdigheter samt hur arbete och deltagande i lärandeaktiviteter påverkar detta. Det andra handlar om skillnader och likheter mellan de nordiska länderna, säger Lotta Larsson.

Teresia Dunér

Eftersom den tekniska utvecklingen har varit så stor de senaste decennierna krävs det en viss nivå på kompetens och färdigheter för att vara väl rustad för arbetsmarknaden och samhället. Därför är information om befolkningens kunskapsnivå viktig som underlag för politiska beslut. Undersökningen ger även information om vilka grupper i befolkningen som har höga respektive låga genomsnittliga färdigheter.

Intervjuerna har genomförts med hjälp av dator, men om personen inte har haft tillräckliga datorkunskaper så har han eller hon fått genomföra läs- och räkneövningar i ett pappershäfte.

Uppgifterna gick bland annat ut på att läsa en tidningsartikel om läkemedel, räkna ut rabatten på en

Foto: Monica Holmberg

Höga läsfärdigheter bland unga

Sex av tio unga svenskar har goda kunskaper i läsning, jämfört med fyra av tio bland äldre. Det framgår av en internationell undersökning av vuxnas kunskaper i läsning, räkning och problemlösning med hjälp av dator. →

I gruppen med låg kunskapsnivå

finns många med kort utbildning och många utrikes födda.

Foto: HK Andersson, Bildarkivet

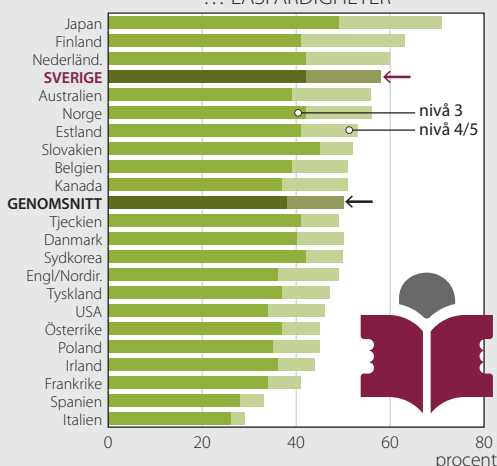
JAPAN OCH FINLAND I TOPP FÖR LÄSNING OCH RÄKNING – SVERIGE FÖR PROBLEMLÖSNING

16–65 år

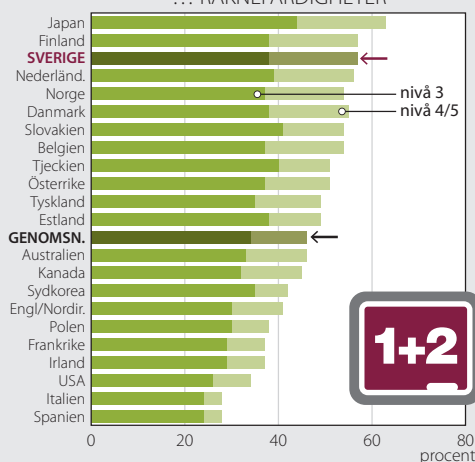

Andel av befolkningen 16–65 år med god kunskapsnivå i...

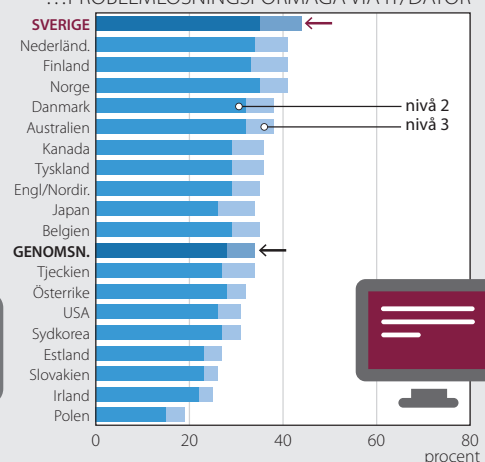
... LÄSFÄRDIGHETER

... RÄKNEFÄRDIGHETER

... PROBLEMLÖSNINGSFÖRMÅGA VIA IT/DATOR

Grundläggande kunskaper i att läsa, räkna och lösa problem med hjälp av IT och dator behövs för att fullt ut kunna delta i samhället. I en miljö av snabb teknisk utveckling kan människor halka efter eller lämnas utanför på grund av bristande färdigheter. OECD drar slutsatsen att effektiva utbildningssystem och möjligheter till livslångt lärande förbättrar situationen, inte bara för individer utan för samhället i sin helhet.

SVERIGE ÄR ETT AV DE LÄNDER som har deltagit i en internationell undersökning av vuxnas färdigheter i läsning, räkning och problemlösning – PIAAC. I undersökningen bedöms färdigheter på en skala mellan 0 och 500. Skalorna delas in i kunskapsnivåer, sex nivåer för läsning och räkning och fyra nivåer för problemlösning via IT/dator. För att ha en god kunskapsnivå i läsning och

räkning ska man ligga på nivå 3 eller högre och för problemlösning på nivå 2 eller högre.

DET ÄR STOR SKILLNAD MELLAN LÄNDER i hur stor del av befolkningen som uppnår en god nivå inom de olika områdena. För läsfärdigheter är det i genomsnitt 50 procent av befolkningen i de deltagande länderna som har en god nivå. Sverige har en högre andel, 58 procent. Även för räkning ligger Sverige högre, 57 procent jämfört med genomsnittet på 47 procent. Japan och Finland har högst andelar av befolkningen som uppnår en god nivå inom läsning och räkning.

Samtidigt som mer än hälften av svenskarerna har goda kunskaper i läsning och räkning så har en ganska stor del av den vuxna befolkningen låga eller till och med otillräckliga kunskaper. 13 procent ligger på nivå 1 eller lägre i läsning och knappt 15 procent ligger på en låg nivå i räkning. Den

na grupp kan endast utföra enkla läs- och räkneuppgifter och kan ha problem med att klara av kraven i samhället och arbetslivet. I gruppen med låg kunskapsnivå finns många med kort utbildning och många utrikes födda. De länder som har störst andelar med låg kunskapsnivå för läsning och räkning är Italien och Spanien.

SVERIGE ÄR DET LAND där störst andel vuxna är bra på att lösa problem med hjälp av dator eller IT, 44 procent jämfört med genomsnittet på 34 procent i de deltagande länderna. Andelen av befolkningen som inte har grundläggande datorkunskaper, som att använda en datormus, varierar från nästan en av fyra vuxna i Italien, Sydkorea, Polen, Slovakien och Spanien till mindre än en av tio i Nederländerna, Finland, Norge och Sverige.

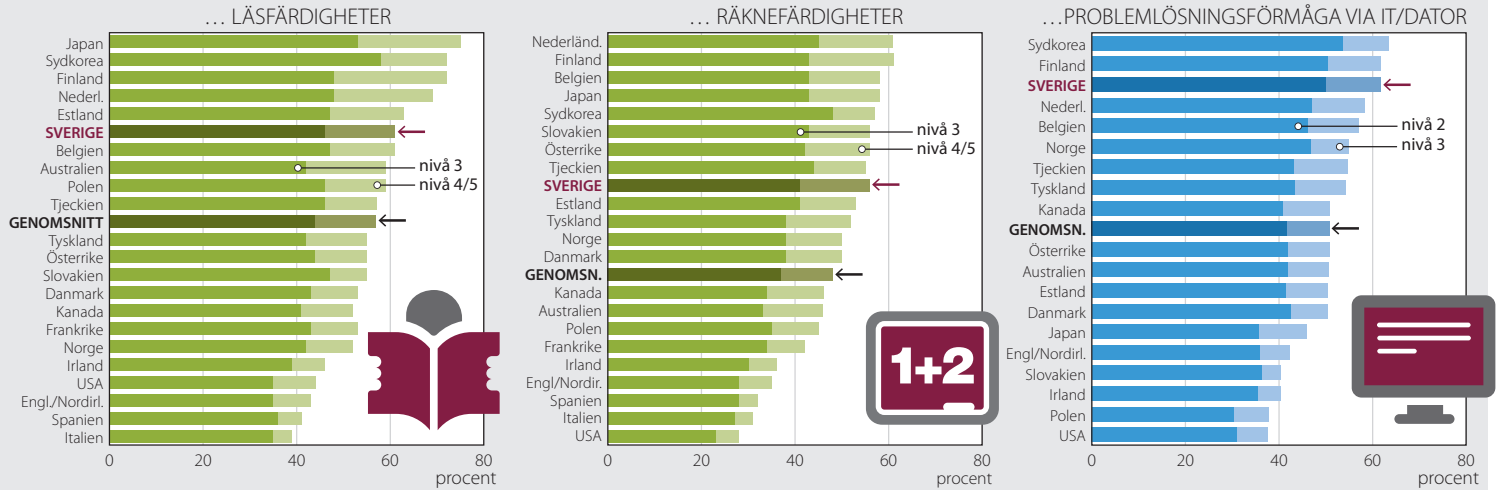
DET ÄR AV SPECIELLT INTRESSE att studera färdigheter hos unga vuxna eftersom det

16–24 år

JAPAN, NEDERLÄNDERNA, SYDKOREA OCH FINLAND I TOPP BLAND UNGA

Andel 16–24-åringar med god kunskapsnivå i ...

Unga vuxna i Sverige har bättre färdigheter än den äldsta åldersgruppen.

FAKTA

Hur har undersökningen genomförts i Sverige?

PIAAC riktas mot vuxna personer i åldern 16–65 år som är folkbokförda i Sverige. Undersökningen genomfördes med hjälp av besöksintervjuer. De svarande personerna gjorde övningarna i första hand med hjälp av dator men det fanns även möjlighet att istället göra övningarna i ett pappershäfte.

Urvalet var 10 000 personer. Andelen som valde att delta i undersökningen var 46 procent, vilket motsvarar 4 600 personer. En bortfallsanalys har genomförts för att säkerställa att redovisade resultat ändå ger en rättvisande bild av den vuxna befolkningen.

ger en antydning om länders kompetensförsörjning i framtiden. Unga vuxna i Sverige ligger över genomsnittet för de deltagande länderna inom alla tre områden. För läsning ligger andelen 16–24-åringar i Sverige som uppnår en god nivå lite över genomsnittet. Japan, Sydkorea, Finland och Nederländerna har runt 70 procent unga vuxna med god nivå i läsfärdigheter jämfört med drygt 60 procent i Sverige.

För räkning har Nederländerna och Finland högst andel unga med god nivå, drygt 60 procent jämfört med genomsnittet på 48 procent. Sverige har 55 procent.

Italien, Spanien, USA, England/Nordirland och Irland lyckas inte lika väl. Länderna har lägst andel unga vuxna på en god nivå inom både läsning och räkning.

Andelen unga vuxna i Sverige med god nivå i problemlösning, 62 procent, är klart över genomsnittet på drygt 50 procent. Lägst andel har USA. Det kan också noteras att de

unga vuxna i Japan jämfört med övriga länder inte är lika bra på att lösa problem med dator som de är på att läsa och räkna.

GENOM ATT JÄMFÖRA UNGA VUXNA med äldre visas hur väl länder har lyckats med att höja kunskapsnivån mellan olika generationer. Skillnader mellan olika åldersgrupper reflekterar dels olika utbildningssatsningar men även förändringar i befolkningen över tid. Skillnaderna mellan unga och äldre visar också hur färdigheter förändras med stigande ålder.

I Sverige och de övriga nordiska länderna deltar fler än sex av tio i utbildningar

58 %

av vuxna svenskar har god kunskap i läsning.

och kurser för vuxna, vilket är ett sätt att behålla och utveckla sina färdigheter genom livet.

VISSA LÄNDER HAR under de senaste årtiondena gjort stora satsningar på att ge den yngre befolkningen bättre läs- och räknefärdigheter. Det visar sig genom stora skillnader i kunskapsnivå mellan unga vuxna och äldre. Som exempel ligger 16–24-åringar i Sydkorea näst högst när det gäller läsning. När man ser till den äldsta gruppen, 55–64 år, finns däremot Sydkorea bland de lägst presterande länderna. Ett annat land med stora generationsskillnader är Finland, där 72 procent bland unga vuxna har en god nivå i läsning jämfört med 37 procent bland äldre. Även i Japan och Nederländerna finns betydande skillnader mellan yngre och äldre.

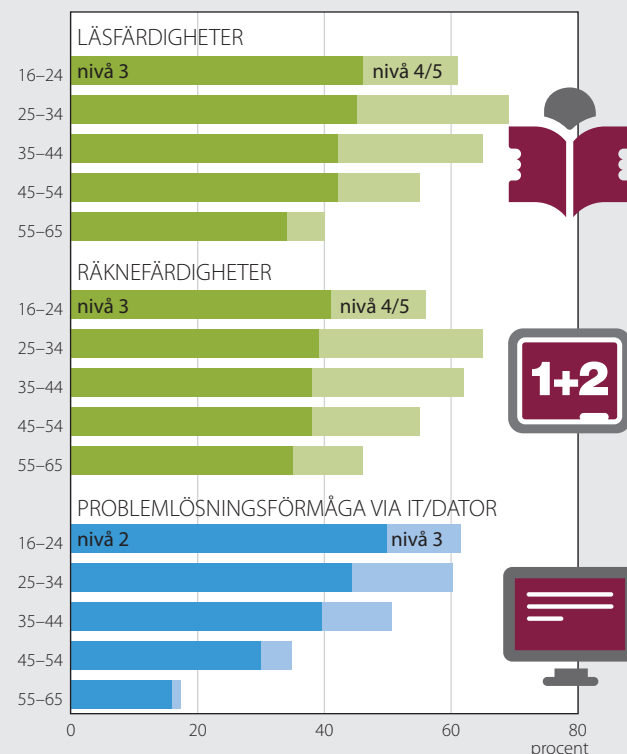
Unga vuxna i Sverige har bättre resultat än äldre, men skillnaderna mellan ålders-

Foto: BILDARKIVET.se

VANLIGAST MED GOD KUNSKAPSNIVÅ HOS YNGRE

Andel av Sveriges befolkning med god kunskapsnivå i läs- respektive räknefärdigheter samt problemlösning via IT/dator, efter åldersgrupper

För läsning och räkning är andelen med god nivå högst bland 25-34-åringar. I den åldern är de flesta klara med sin utbildning, och har även hunnit utveckla sina färdigheter genom arbete.

grupperna är inte lika stora som i vissa andra länder. En annan situation råder i England och USA där läs- och räknefärdigheterna bland unga vuxna som ger sig ut på arbetsmarknaden är på samma nivå som bland dem som går i pension.

UNGA VUXNA I SVERIGE har bättre färdigheter än den äldsta åldersgruppen. I den yngsta åldersgruppen, 16-24 år, ligger fler än sex av tio på en god kunskapsnivå i läsning. Detta kan jämföras med fyra av tio i den äldsta åldersgruppen, 55-64 år. Mönstret för räkning ser likartat ut, men med en mindre skillnad mellan den yngsta och äldsta åldersgruppen.

När det gäller problemlösning finns ett tydligt samband med ålder, till de yngres fördel. Med tanke på att användningen av IT och datorer har ökat kraftigt sedan 1990-talet är det inte förvånande.

15 %

av vuxna svenskar har låga kunskaper i räkning.

Yngre är sedan tidig ålder vana att använda informations- och kommunikationsteknik. Bland unga vuxna har sex av tio goda färdigheter i att lösa problem med IT och dator. Bland personer i gruppen 55-65 år är det färre än två av tio.

SKILLNADEN MELLAN KVINNOR OCH MÄN ser olika ut för olika åldersgrupper. För läsning finns små eller inga skillnader mellan kvinnor och män, oavsett åldersgrupp. Däremot för räkning är skillnaden mellan könen tydlig. 62 procent av de svenska männen

uppnår en god nivå jämfört med 52 procent av kvinnorna. Skillnaderna mellan män och kvinnor är störst i den äldsta åldersgruppen. Även för problemlösning med hjälp av dator finns en skillnad mellan kvinnor och män i den äldsta åldersgruppen, där fler män än kvinnor har en god kunskapsnivå, men inga skillnader mellan könen i de yngre åldersgrupperna. Vid en jämförelse mellan olika generationer tycks alltså skillnaderna mellan män och kvinnor ha minskat något.

NÄR INRIKES OCH UTRIKES FÖDDA jämförs finns det stora skillnader. Andelen inrikes födda med en god kunskapsnivå är minst dubbelt så stor som andelen utrikes födda med god nivå. Detta gäller i samtliga åldersgrupper och inom alla tre områden. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda är lika stora eller större för de

MER OM UNDERSÖKNINGEN

PIAAC står för « Programme for the International Assessment of Adult Competencies ». Hittills har **24 länder** deltagit i undersökningen, varav 22 länder är medlemmar i OECD. I denna artikel redovisas resultat för de 22 OECD-länderna. Totalt har **ca 170 000 personer** deltagit i undersökningen. Antal som deltog i respektive land varierade mellan 4 500 och 27 300 personer.

I Belgien ingår endast den flamländska delen av landet i undersökningen.

Foto: Jörgen Wiklund, Bildarkivet

yngsta som för de äldsta. När det gäller utrikes födda kan skillnaderna mellan åldersgrupper exempelvis påverkas av

sammansättningen i grupperna vad gäller invandringsår, födelseländer och utbildningsbakgrund. ■

LÄS MER

Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter. Tema utbildning, rapport 2013:2, SCB

OECD Skills Outlook 2013 : First Results from the Survey of Adult Skills, OECD

EXEMPEL PÅ UPPGIFTER

Tonvikten ligger på faktiska färdigheter hos vuxna och hur dessa används i vardagen. För att hamna på en god kunskapsnivå ska man exempelvis klara följande uppgifter :

LÄSNING: kunna göra en sökning på ett biblioteks webbplats och finna namnet på författaren till en viss bok.

RÄKNING: genom att läsa stapeldiagram kunna uppskatta hur stor andel av ett visst lands befolkning som år 1970 hade längre skolgång än sex år.

PROBLEMLÖSNING VIA DATOR: kunna växla mellan två olika applikationer. Man ska t.ex. i ett kalkylblad kunna identifiera medlemmar i en sportklubb som uppfyller två villkor. Informationen ska sedan skickas med e-post.

Anna Eriksson och Lotta Larsson arbetar med utbildningsstatistik på SCB.

Anna Eriksson
019-17 68 12
anna.eriksson@scb.se

Lotta Larsson
019-17 63 14
lotta.larsson@scb.se

Kvinnorna i majoritet efter studieavgift

Fram till 2010 ökade antalet utländska studenter i Sverige. När sedan Sverige införde studieavgifter för studenter från länder utanför EU/ESS-området 2011 halverades antalet. Tidigare har männen dominerat bland de så kallade "freemovers", men förra året var kvinnorna för första gången i majoritet.

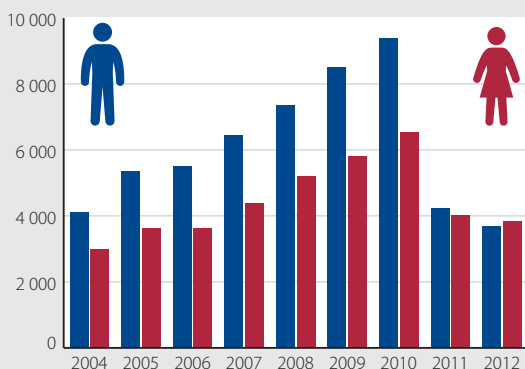
Om man undantar utbytesstudenterna var det nästan 16 000 nya gäststuderande som började studera vid svenska lärosäten år 2010. År 2011 halverades antalet till drygt 8000 och år 2012 var de 7500. Skillnaden förklaras främst av att Sverige införde studieavgifter för studenter från länder utanför EU/ESS-området från och med läsåret 2011/2012. Studenter som redan börjat studera i Sverige före regeländringen berördes inte av kravet på studieavgifter.

Innan studieavgifterna infördes var det stor manlig dominans bland inresande så kallade "freemovers", som ordnar sina studier i Sverige på egen hand. Det gällde i synnerhet studenter från Indien, Pakistan och Bangladesh. Efter att studieavgifterna infördes minskade antalet studenter från dessa länder, vilket fick till följd att könsfördelningen i gruppen som helhet blev i stort sett jämn. Det beror också på att kvinnorna är i majoritet bland studenter från de flesta länderna i Nord- och Östeuropa, som numera utgör en större andel av det totala antalet utländska studenter. Den minskade andelen män bland gäststudenterna bidrog även till att andelen män bland samtliga nybörjare vid svenska lärosäten minskade från 45 procent år 2010 till 43 procent år 2012.

NÄR SVERIGE INFÖRDE tvååriga masterprogram 2007 lockades allt fler utländska studenter till Sverige. Av alla studenter som började studera på masternivå 2007 var 20 procent freemovers. År 2012 hade andelen sjunkit till 10 procent.

KVINNORNA FLER ÄN MÄNNEN 2012

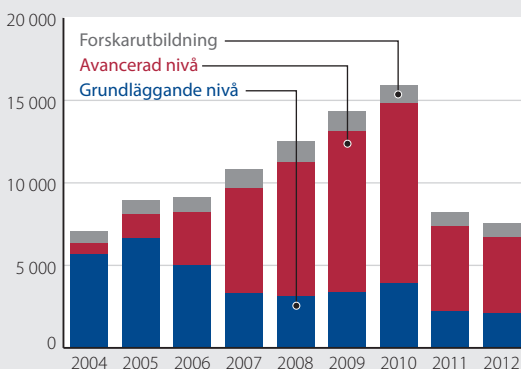
Antal "freemovers" som började studera i Sverige åren 2004–2012 efter första år vid svenskt lärosäte och kön

Kvinnor utgör mer än 60 procent av de universitetsstuderande, men bland freemovers har männen länge varit i majoritet. Ett trendbrott skedde 2011 och 2012 var kvinnorna till och med fler.

FLEST STUDENTER PÅ AVANCERAD NIVÅ

Antal "freemovers" efter det år de inlett studier vid ett svenskt lärosäte och den högsta nivå de studerat

En majoritet av freemovers deltar i forskarutbildning eller läser på avancerad nivå, det vill säga masternivå.

Innan studieavgifterna infördes var det stor manlig dominans bland freemovers.

Bland nybörjare i forskarutbildning har andelen gäststudenter successivt ökat från 22 procent år 2004 till 42 procent år 2012. Nästan varannan manlig och mer än var tredje kvinnlig ny doktorand är en freemover. Bland nya gästdoktorander är ungefär 60 procent män, medan det är flest kvinnor bland de övriga nybörjarna i forskarutbildningen. Eftersom andelen utländska studenter är stor bland de forskarstuderande innebär den höga andelen män bland gästdoktoranderna att det totalt sett är fler män än kvinnor bland nybörjarna i forskarutbildningen.

UNDER ÅREN 2009 OCH 2010 VAR KINA, Pakistan, Indien och Iran de vanligaste utreseländerna för nyblivna freemovers i Sverige. Totalt svarade dessa fyra länder för 30 procent av alla nya freemovers 2010.

År 2012 förändrades bilden drastiskt. Antalet studenter från Kina minskade från 1500 till 400. Kina var fortfarande det vanligaste utreselandet, men nu tätt följt av Tyskland och Finland med Grekland på fjärde plats. Uppgifterna gäller studenter med känt utreseland. År 2012 saknades uppgift om utreseland för en tredjedel av alla freemovers. De flesta av dessa kommer från ett annat nordiskt land eller EU. Det är därför inte osannolikt att det kommer fler studenter från Norge eller Finland än från Kina. ■

ANTAL "FREEMOVERS" SOM BÖRJADE STUDERA I SVERIGE *

2010

Utreseland	Män	Kvinnor	Totalt	Andel män
Kina	651	805	1 456	45
Iran	660	530	1 190	55
Pakistan	983	72	1 055	93
Indien	856	159	1 015	84
Bangladesh	558	66	624	89
Tyskland	185	234	419	44
Finland	101	244	345	29

När studieavgifterna infördes minskade antalet gäststudenter från Kina och södra Asien.

2012

Utreseland	Män	Kvinnor	Totalt	Andel män
Kina	248	244	492	50
Tyskland	197	285	482	41
Finland	122	281	403	30
Grekland	160	115	275	58
Indien	175	56	231	76
Frankrike	152	56	208	73
Iran	98	95	193	51
USA	69	86	155	45

* Personer med känt utreseland.

FAKTA

Freemovers

Utländska studenter som kommit till Sverige för att studera och inte är utbytesstudenter kallas i statistiken "freemovers".

Till skillnad från utbytesstudenterna har de själva ordnat sina studier i Sverige, medan utbytesstudenterna har förlagt en kortare del av utbildningen till ett svenskt lärosäte inom ramen för ett utbytesprogram. För att räknas som gäststuderande skall man ha invandrat kort tid före studiernas början.

LÄS MER

Se www.scb.se/UF0209 för fler uppgifter om internationell studentmobilitet i högskolan.

7 500

nya freemovers kom till Sverige 2012.

Kenny Petersson

arbetar med utbildningsstatistik på SCB
019-17 65 62
kenny.petersson@scb.se

Störst utbildningsgap mellan könen i glesbygd

Kvinnor läser vidare efter gymnasiet i större utsträckning än män. Skillnaderna är dock inte lika stora i alla delar av landet. Minst är skillnaden i storstäderna och störst i glesbygd.

» År 2012 hade 44 procent av de ungdomar som fyllt 24 år, alltså var födda 1988, påbörjat en högskoleutbildning. Det visar statistik från Universitetskanslerämbetet. De regionala skillnaderna var dock stora när det gäller andelen som går vidare till högskolan. Mer än tre fjärdedelar av 24-åringarna i Danderyd och Lidingö valde att studera vidare senast under 2012 samtidigt som mindre än en femtedel hade valt att göra det samma i Bjurholm och Norberg. Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivån hos föräldrarna och sannolikheten att läsa vidare. Därför har utbildningsnivån hos kommunens invånare betydelse för hur många ungdomar som läser vidare.

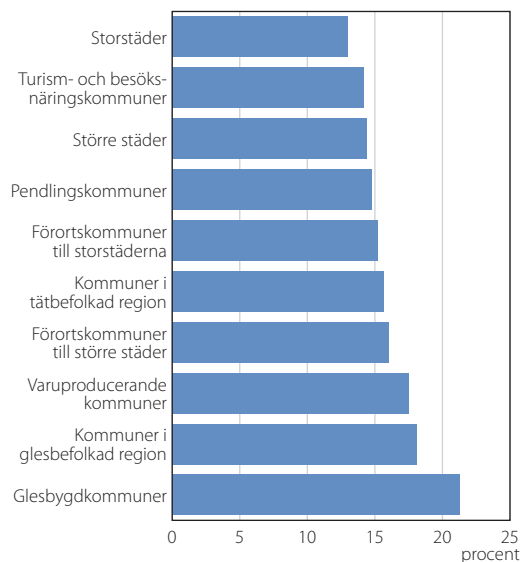
SEDAN LÄNGE GÅR LÅNGT FLER KVINNOR än män vidare till högskolan. Under 2012 var det totalt 52 procent av kvinnorna och 36 procent av männen i årskullen födda 1988 som hade påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder. Skillnaden mellan kvinnor och män i denna årskull var alltså 15 procentenheter, till kvinnornas fördel. Skillnaden mellan kvinnor och män blir större ju äldre ungdomar man tittar på. För de som var födda 1988 var skillnaden 3 procentenheter vid 19 års ålder och 11 procentenheter vid 21 års ålder.

UTBILDNINGSNIVÅN I KOMMUNEN förklarar i hög grad hur många ungdomar som läser vidare, men det förklarar inte de skillnader som finns mellan kvinnor och män i olika kommuner, i alla fall inte när vi tittar på en enskild årskull. Det gör inte heller storleken på kommunen. Däremot verkar det spela roll vilken sorts kommun det är.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) använder en indelning i kommuntyper för att jämföra grupper av kommuner. Enligt den indelningen är

MINST SKILLNAD I STORSTÄDER

Skillnaden i procentenheter mellan andelen män och kvinnor födda 1988 som påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder efter SKL:s kommungruppsindelning

det i kommuner som klassificerats som *glesbygdskommuner* som det är störst skillnad mellan könen. Där var det 21 procentenheters skillnad mellan andelen kvinnor och män som studerat vidare på högskolan. Det gäller till exempel Ljusdal och Sollefteå där skillnaderna för 24-åringar år 2012 var 31 respektive 18 procentenheter. Även i *kommuner i glesbefolkad region* och *varuproducerande kommuner* var skillnaderna relativt stora.

Minst var skillnaden i storstäderna. I Stockholms kommun var skillnaden 13 procentenheter, i Göteborg 13 procentenheter och Malmö 14 procentenheter. I *turism- och besöksnäringskommuner* och i *större städer* är skillnaderna också relativt små. ■

15

procentenheter är skillnaden mellan andel kvinnor och män, födda 1988 som läst vidare vid 24 års ålder, till kvinnornas fördel.

LÄS MER

Stora regionala skillnader i andelen ungdomar som påbörjat högskoleutbildning
www.uk-ambetet.se under Statistik & uppföljning

Det är den kommun där ungdomarna var folkbokförda det år de fyllde 18 som här betraktas som hemkommun.

Staffan Nilsson

arbetar med statistik på Universitetskanslerämbetet
08-563 087 56
staffan.nilsson@uk-ambetet.se

Åldersgrupp som jobbar mest minskar i Sverige

De sysselsatta blir fler, men ändå är den långsiktiga trenden att sysselsättningsgraden, alltså de sysselsattas del av befolkningen, minskar. En viktig förklaring är att den del av befolkningen som är "mitt i livet", och därmed jobbar i stor utsträckning, minskar.

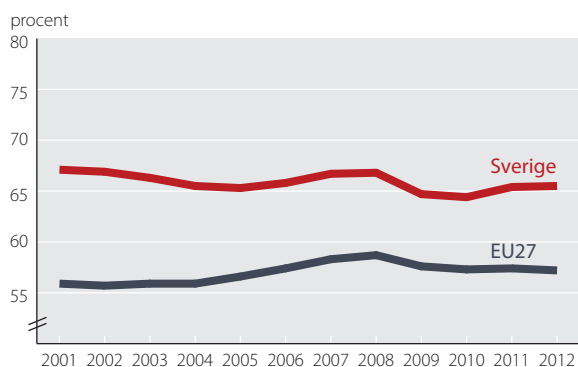

I SCB:s Arbetskraftsundersökningar mäts bland annat hur stor del av befolkningen som är sysselsatt. Måttet brukar kallas sysselsättningsgrad. De i befolkningen som inte är sysselsatta är antingen arbetslösa eller "ej i arbetskraften". Från 2001 redovisas uppgifter för gruppen 15 till 74 år, som idag är grunden för de officiella sysselsättningsmåtten. Vi kan jämföra Sverige med genomsnittet för de länder som ingår i det som brukar kallas EU27. I snittet ingår även svenska siffror.

EN JÄMFÖRELSE av utvecklingen av sysselsättningsgraden i Sverige och EU27 visar att den sedan 2001 har ökat långsamt i EU som helhet, medan den däremot har minskat något i Sverige.

SVERIGE OCH EU NÄRMARE IDAG ÄN 2001

Sysselsättningsgraden för befolkningen 15–74 år, år 2001–2012

De ungas del av befolkningen ökar i Sverige, men minskar i EU.

Foto: HK Andersson, Bildarkivet

7,1 %

ökade antalet sysselsatta med i Sverige mellan 2001 och 2012.

Antalet sysselsatta har förvisso ökat både i Sverige och i hela EU. Den procentuella ökningen av *antalet* sysselsatta är faktiskt större i Sverige än i EU27, 7,1 procent jämfört med 5,8 procent.

EN FÖRKLARING till att *andelen* sysselsatta av befolkningen trots det minskat i Sverige är att befolkningen har ökat. Sveriges befolkning i åldern 15 till 74 år har vuxit med 9,8 procent mellan 2001 och 2012. Motsvarande siffra för EU27 är 3,3 procent. Ökningen i antalet sysselsatta inom EU27 var, procentuellt sett, alltså större än befolkningstillväxten.

BEFOLKNINGENS SAMMANSÄTTNING i olika åldersgrupper har också förändrats. Det påverkar den genomsnittliga sysselsättningsgraden, eftersom andelen sysselsatta varierar med ålder.

I åldern 25 till 64 år återfinns majoriteten av de sysselsatta. I Sverige utgör den gruppen idag en mindre andel av befolkningen i åldern 15 till 74 år än vad den gjorde 2001. I de 27 EU-länderna som helhet har gruppens del av befolkningen istället ökat. I Sverige har kärnan av de sysselsatta alltså minskat medan det omvända gäller för EU27.

Andelen unga, 15 till 24 år, och äldre, 65 till 74 år, har ökat i Sverige. Det är grupper som av naturliga skäl har lägre sysselsättningsgrad än de som är mitt i livet. I EU27 är andelen äldre i princip oförändrad medan andelen yngre har minskat mellan 2001 och 2012.

Andelen personer i den åldersgrupp som arbetar i störst utsträckning har alltså utvecklats olika i Sverige och i hela EU27. De i mest yrkesaktiva ålder utgör idag en mindre del av befolkningen i Sverige i åldern 15 till 74 och en större del av befolkningen i EU.

SKILLNADEN I UTVECKLING slutar dock inte här. Utöver att de olika åldersgruppernas del av befolkningen har förändrats så har också sysselsättningsgraden i de olika befolkningsgrupperna förändrats.

Bland de äldsta i undersökningen, gruppen mellan 65 och 74 år, har sysselsättningsgraden ökat något i de 27 EU-länderna som helhet. I Sverige har den ökat betydligt mer.

Även i den mest yrkesaktiva åldern, 25 till 64 år, har sysselsättningsgraden ökat något i Sverige. Det har den i genomsnitt gjort även i de 27 EU-länder vi

jämför med. Utvecklingen skiljer sig dock mellan kvinnor och män. Inom EU27 är det kvinnorna som står för hela ökningen av sysselsättningsgraden. I Sverige har istället sysselsättningsgraden ökat marginellt bland både kvinnor och män under samma period. Denna skillnad beror på att de svenska kvinnornas huvudsakliga inträde på arbetsmarknaden skedde före 2001, där vi startar vår jämförelse. Det här är en förklaring till att utvecklingen av sysselsättningsgraden är starkare i EU som helhet än i Sverige under den här tidsperioden.

Även utvecklingen för ungdomar mellan 15 och 24 år hjälper oss att förstå varför sysselsättningsgraden i Sverige och hela EU skiljer sig åt. Den minskar i både EU och Sverige, vilket delvis förklaras av att en allt större andel ungdomar studerar. I början av perioden, år 2001, var sysselsättningsgraden mycket hög bland svenska ungdomar i ett europeiskt perspektiv. I Sverige har dock sysselsättningsgraden för unga minskat betydligt mer än i EU som helhet.

FÖRÄNDRINGARNA AV de olika åldersgruppernas sysselsättningsgrad tillsammans med förändringen av gruppernas andel av befolkningen har alltså resulterat i en motsatt utveckling av den genomsnittliga sysselsättningsgraden i Sverige och EU27, för hela befolkningen i åldern 15 till 74 år.

Åldersgruppen 25 till 64 år har blivit större i EU och där har kvinnornas inträde på arbetsmarknaden starkt bidragit till den ökade sysselsättningsgraden. I Sverige har istället åldersgruppen 15 till 24 blivit större samtidigt som sysselsättningsgraden bland dem minskat. Det har bidragit till att sysselsättningsgraden också minskat i befolkningen 15 till 74 år. ■

FAKTA

Arbetskraftsundersökningen är **internationellt samordnad** genom Eurostat och bygger på International Labour Organization's, (ILO) konvention över arbetsmarknadsstatistiken. För att klassificeras som sysselsatt ska något av följande vara uppfyllt:

- Arbetade (minst en timme) under mätveckan som anställd, egen företagare eller oavlönad medhjälpare i företag tillhörande medlem av samma hushåll.
- Utförde inte något arbete enligt ovan, men var frånvärande från ett sådant arbete.

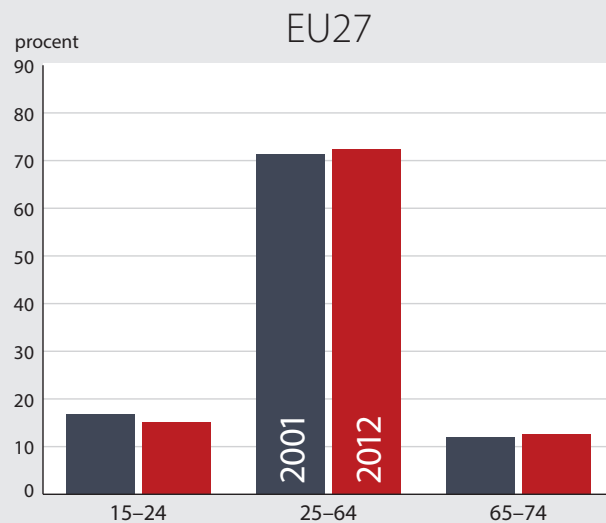
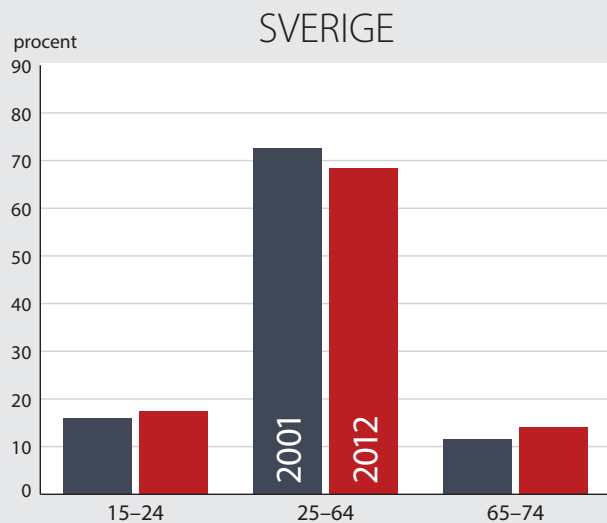
Från och med andra halvan av 2013 är även Kroatien medlem i EU, men eftersom vår tidsserie stannar vid 2012 ingår inte Kroatien i jämförelsen.

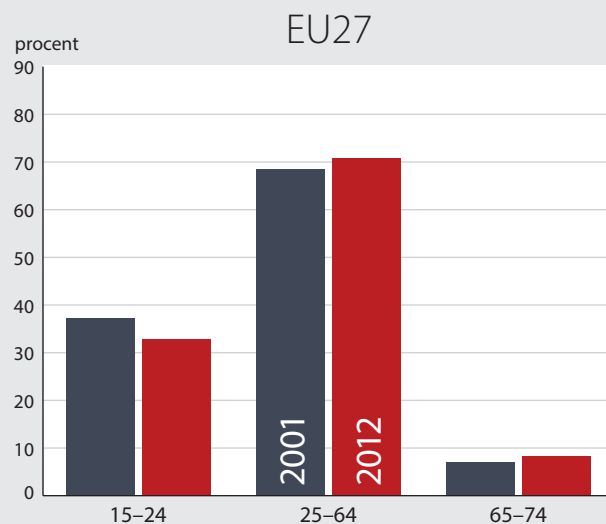
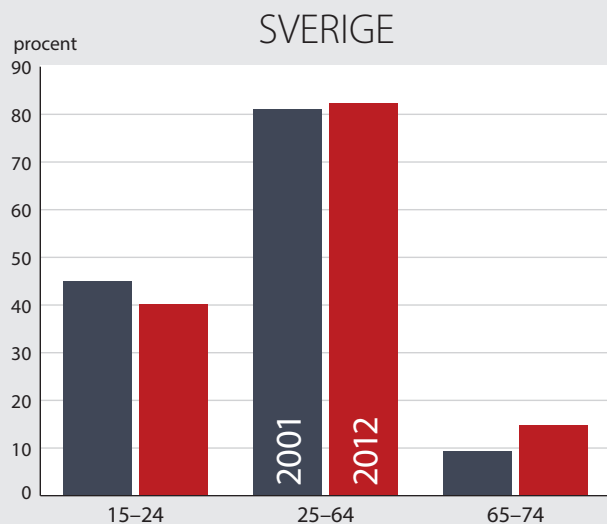
OLIKA UTVECKLING AV BEFOLKNINGENS SAMMANSÄTTNING I EU OCH SVERIGE ...

Befolkningens sammansättning i åldern 15–74 år, år 2001 och 2012

... MEN LIKARTAD UTVECKLING AV SYSSELSÄTTNINGSGRADEN I OLIKA ÅLDRAR

Sysselsättningsgrad i olika åldersgrupper, 15 till 74 år, år 2001 och 2012

Inom EU27 är det kvinnorna som står för hela ökningen av sysselsättningsgraden.

Krister Näsén

arbetar med arbetskraftsundersökningarna på SCB
08-506 949 08
krister.nasen@scb.se

Foto: Jörgen Wiklund, Bildarkivet

Fler utrikes födda väntas arbeta 2035

Utrikes födda har stor betydelse för den framtida sysselsättningen då de väntas stå för hela befolkningsökningen i de åldrar då flest arbetar till 2035. Det är därför viktigt att utrikes födda lyckas etablera sig på arbetsmarknaden.

»» SCB:s senaste sysselsättningsprognos visar två alternativa framtidsscenarier över sysselsättningsutvecklingen till år 2035. Bakom dessa scenarier ligger en befolkningsprognos och antaganden om olika gruppers deltagande på arbetsmarknaden.

Utrikes födda förvärvsarbetar idag i betydligt mindre utsträckning än inrikes födda, vilket kan få stora konsekvenser för den framtida sysselsättningen. År 2011 förvärvsarbetade 57 procent av de utrikes födda i de mest yrkesaktiva åldrarna 20–64 år jämfört med 82 procent av de inrikes födda i samma åldrar. I prognosens huvudscenario har vi räknat med att andelen utrikes födda som förvärvsarbetar ökar och att skillnaden mot inrikes födda minskar något. Dessutom antas bland annat att äldre arbetar två år längre än idag.

4,94
miljoner väntas
förvärvsarbeta
år 2035.

ENLIGT HUVUDSCENARIOT beräknas antalet förvärvsarbetande öka med cirka en halv miljon till drygt 4,94 miljoner år 2035. Så mycket som 80 procent av sysselsättningsökningen i huvudscenariot utgörs av utrikes födda. År 2035 väntas 3,94 miljoner inrikes födda förvärvsarbeta och 1 miljon utrikes födda. De utrikes födda som förvärvsarbetar utgör då 20 procent av samtliga förvärvsarbetande i åldern 16–74 år. Det kan jämföras med dagens nivå på 14 procent. Under 1990-talet var andelen lägre, cirka 10 procent. Att sysselsättningsökningen blir störst bland utrikes födda beror dels på att antalet utrikes födda i befolkningen väntas öka framöver, och dels på antagandet om en högre andel förvärvsarbetande bland utrikes födda.

Om andelen av befolkningen som förvärvsarbetar ligger kvar på dagens nivå väntas sysselsättningsökningen bli betydligt blygsammare. Detta visar prognosens nollscenario. Antalet utrikes födda som förvärvsarbetar beräknas då öka med 260 000 och antalet inrikes födda minska med 70 000 personer. Att inrikes föddas sysselsättning minskar beror på att antalet inrikes födda i de mest yrkesaktiva åldrarna väntas minska till 2035.

80 procent av sysselsättningsökningen utgörs av utrikes födda.

År 2035 väntas Sveriges totala befolkning ha ökat med närmare 1,4 miljoner. Den ökande medellivslängden leder till att den starkast växande åldersgruppen är personer över 65 år. Med nuvarande situation på arbetsmarknaden skulle det betyda att försörjningsbördan för de förvärvsarbetande blir betydligt tyngre. Om ingen ändring sker i andelen som förvärvsarbetar kommer varje förvärvsarbetande behöva "försörja" 2,34 personer inklusive sig själv, vilket illustreras i nollscenariot. Det motsvarar en ökning på 10 procent jämfört med idag. Blickar man bakåt är det samma nivå som uppmättes under lågkonjunkturen i början av 1990-talet. Den viktigaste skillnaden mellan början av 1990-talet och det framtida nollscenariot är att den höga försörjningsbördan då orsakades av lågkonjunkturen, medan den framtida höga försörjningsbördan beror på befolkningens sammansättning.

För att försörjningsbördan ska kunna hållas tillbaka måste fler arbeta. Om andelen som förvärvsarbetar ökar i enlighet med huvudscenariot blir försörjningsbördan betydligt lägre. År 2035 väntas den uppgå till 2,20 vilket är en ökning på cirka 3 procent jämfört med idag.

EN VIKTIG DEL för att huvudscenariot ska infrias är att äldre arbetar längre än idag. Det är en utveckling som till viss del redan påbörjats då äldres deltagande på arbetsmarknaden har ökat jämfört med början av 2000-talet. Dessutom finns det mycket som talar för att pensionsåldern kan komma att ändras i framtiden varför denna förändring är på god väg.

EN ANNAN VIKTIG DEL är att utrikes föddas situation på arbetsmarknaden förbättras. Antagandet bygger inte på någon historisk trend utan handlar snarare om ett antagande att integrationen på arbetsmarknaden förbättras framöver.

Skillnaden mellan andelen inrikes och utrikes födda som förvärvsarbetar har totalt sett varit relativt konstant under det senaste decenniet. Sett till enskilda åldersgrupper har skillnaden i förvärvsfrekvens mellan in- och utrikes födda ökat för vissa grupper. Tydligast är ökningen bland kvinnor i åldrarna 25–49 år. För att huvudscenariot ska bli verkligt krävs att denna utveckling bryts. Att förbättra förutsättningarna för utrikes födda att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden är därför en av de viktigaste uppgifterna framöver för att hålla tillbaka försörjningsbördan. ■

Anna Wilén
tjänstledig från SCB

Kontaktperson
Eric Hellsing
08-506 943 16
eric.hellsing@scb.se

FAKTA

I rapporten **Sysselsättningsprognos 2013** (finns på www.scb.se) redovisas två olika scenarier till 2035. SCB:s befolkningsprognos från 2013 utgör grunden för prognosen. Utöver det görs antaganden om olika gruppers deltagande på arbetsmarknaden:

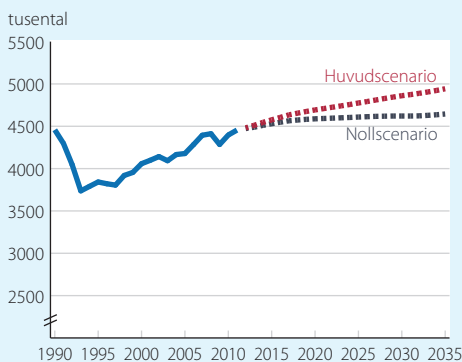
NOLLSCENARIOT bygger på att andelen av befolkningen som förvärvsarbetar ligger kvar på 2011 års nivå i respektive befolkningsgrupp. Det är då endast den demografiska utvecklingen som påverkar den framtida sysselsättningen.

HUVUDSCENARIOT bygger på att äldre arbetar två år längre än idag, att utrikes födda förvärvsarbetar i större utsträckning och att skillnaden mellan inrikes och utrikes födda reduceras med en fjärdedel samt att inrikes födda kvinnor i åldrarna 25–64 år arbetar i något större utsträckning och att skillnaden mot de inrikes födda männen halveras.

Den historiska utvecklingen av antal och andel förvärvsarbetande beskrivs genom registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

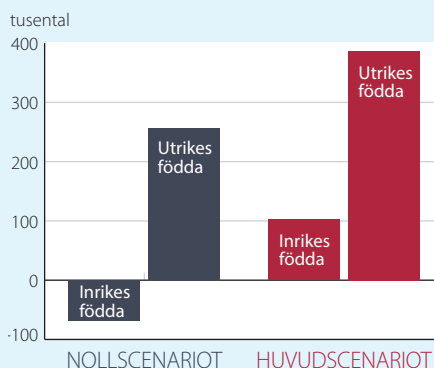
EN HALV MILJON FLER FÖRVÄRVSARBETANDE ÅR 2035

Förvärvsarbetande 16–74 år, 1990–2035. Prognos från 2012 enligt huvudscenariot och nollscenariot

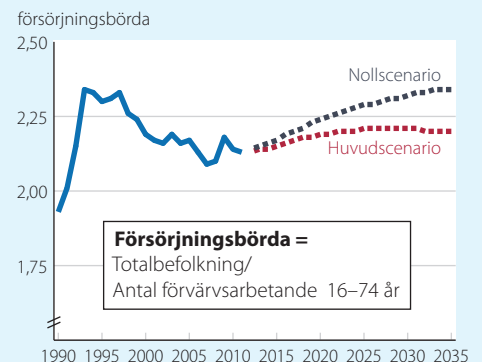
FLER UTRIKES FÖDDA SYSSELSATTA I BÅDA SCENARIERNA

Förändring av antal förvärvsarbetande till 2035, jämfört med 2011. Inrikes och utrikes födda, 16–74 år

FÖRSÖRJNINGSBÖRDAN ÖKAR OM INTE FLER ARBETAR

Försörjningsbörda 1990–2035. Prognos från 2012, den framtida utvecklingen fri från konjunkturvariationer

MEDELLIVSLÄNGD

– mått med gamla anor

Uppgifter om medellivslängd väcker ofta intresse. Enkelt att räkna fram, skulle man kunna tro. Men det korrekta måttet består av beräkningar i flera steg, med utgångspunkt i befolkningens storlek och antal avlidna i olika åldrar.

Den fullständiga benämningen på det vi i vardagligt tal kallar medellivslängd är *återstående förväntad medellivslängd*. Man kan väl bara ta den genomsnittliga åldern för dödsfall ett visst år för att erhålla medellivslängden? Nej, det är något mer avancerat än så.

TILLKOMSTEN av metoderna för att beräkna medellivslängd sammanfaller med uppkomsten av ämnena demografi och epidemiologi och har därför gamla anor. Beräkningarna baseras på så kallade *livslängdstabeller*. En sådan användes första gången 1662 av John Graunt för att analysera dödligheten i London. Den första livslängdstabellen för ett helt land gjordes för Sverige i mitten av 1700-talet.

Det är egentligen inte så många uppgifter som behövs för att räkna fram medellivslängden, men beräkningarna görs i flera olika steg. Livslängdstabellen som används som exempel här bredvid avser kvinnor 2012. Måttet är ett sätt att sammanfatta dödlighet och överlevnad för alla åldrar samtidigt.

UTGÅNGSPUNKTEN är befolkningens storlek och antalet dödsfall i de olika åldrarna under det aktuella året. Med hjälp av dessa uppgifter beräknas *dödsrisker* för varje ålder. Dödsriskerna, som syns i **2** i tabellen, uttrycker sannolik-

heten att avlida i en viss ålder. I tabellen anges dödsriskerna per 1 000 personer.

LIVSLÄNGDSBERÄKNINGEN görs för en *hypotetisk standardbefolkning* på 100 000 personer. **3** Denna befolkning tilldelas döds-

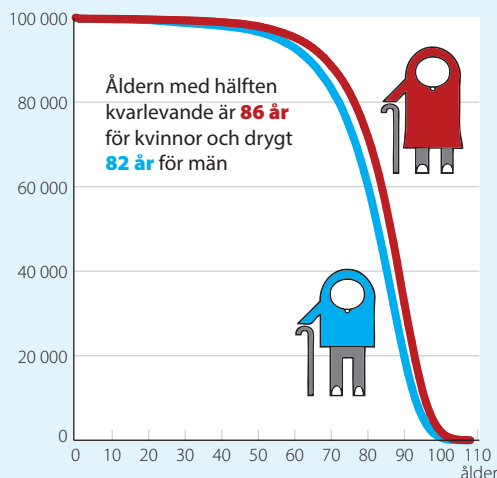
heten att avlida i en viss ålder. I tabellen anges dödsriskerna per 1 000 personer.

UTDRAG UT LIVSLÄNGDSTABELL FÖR KVINNOR I SVERIGE 2012

Ålder	Av 100 000 hypotetiskt födda personer					
	Dödsrisk per 1 000	Antal kvarlevande i början av åldern	Antal avlidna i åldersintervall	Antal genomlevda år i åldern	Antal genomlevda år i denna och alla högre åldrar	Återstående medellivslängd i början av åldern
1	2	3	4	5	6	7
0	2,29	100 000	229	99 805	8 353 998	83,54
1	0,12	99 771	12	99 765	8 254 193	82,73
2	0,11	99 759	11	99 754	8 154 428	81,74
3	0,11	99 748	11	99 743	8 054 674	80,75
4	0,07	99 737	7	99 734	7 954 932	79,76
·						
65	7,66	92 784	710	92 429	1 950 402	21,02
·						
100	358,35	1 986	748	1 612	3 782	1,90
·						

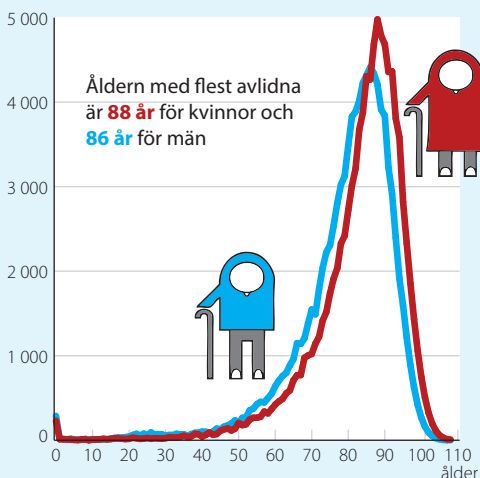
FÖRHÅLLANDEVIS FÅ DÖR FÖRE 65

Antal kvarlevande år 2012 per ålder av 100 000 hypotetiskt födda kvinnor och män i Sverige

KVINNOR LEVER LÄNGRE ÄN MÄN

Antal avlidna år 2012 i olika åldrar av 100 000 hypotetiskt födda kvinnor och män i Sverige

Dödsriskerna 2012 ger en **medellivslängd** vid födelsen på **83,5 år för kvinnor** och **79,9 år för män**. Diagrammen visar antalet kvarlevande och antalet avlidna för olika åldrar för kvinnor och män i Sverige när standardbefolkningen används.

Den vanligaste åldern vid **dödsfallet** är **88 år för kvinnor** och **86 år för män**. Åldern med hälften kvarlevande, 86 år för kvinnor och 82 år för män, kallas också den sannolika återstående livslängden.

riskerna som observeras i de olika åldrarna ett visst år. Enligt 2012 års dödsrisk för nyfödda flickor är det 229 av 100 000 som avlider innan de fyllt ett år. **4** Det betyder att vid den första födelsedagen är det 99 771 som fortfarande är i livet:

$$100\,000 - 229 = 99\,771$$

Under det andra levnadsåret är det ytterligare 12 flickor som avlider. På detta sätt minskar antalet kvarlevande **3** uppåt i åldrarna tills det inte längre återstår några kvarlevande, vilket brukar vara vid ungefär 110 års ålder. I Sverige är dödligheten låg bland barn, unga och medelålders personer. Vid 65 års ålder är fler än 92 000 kvinnor fortfarande vid liv. Det är alltså bara drygt 7 procent av kvinnorna som avlider före sin 65-årsdag. Nästan 2 000 kvinnor, 2 procent, lever fortfarande vid 100 års ålder.

Nu ska de olika livslängderna räknas ihop. Först summeras levnadsåren för alla personer per ålder, se **5** i tabellen. Alla som överlever ett åldersintervall bidrar med ett år och de som avlider bidrar med ett halvt år. Detta antagande fungerar i alla åldrar utom för det första levnadsåret. Där är inte dödsfallen jämnt fördelade runt födelsedagen utan samlas i tid kort efter födelsen. De som avlider under första levnadsåret bidrar med cirka 0,15 år i länder som Sverige där dödligheten är låg bland nyfödda barn.

Nästa steg är att summera alla genomlevda år för alla åldrar i den hypotetiska standardbefolkningen **6**. Med start i den äldsta åldern summeras levnadsåren ner till det första året.

DEN ÅTERSTÅENDE medellivslängden **7** fås genom att summan av antalet genomlevda år **6** divideras med antalet

kvarlevande personer i början av en ålder **3**. Den återstående medellivslängden från födelsen blir:

$$\frac{8\,353\,998}{100\,000} = 83,54 \text{ år}$$

Om vi i stället vill ha den återstående medellivslängden vid exempelvis 65 eller 100 års ålder är det bara att läsa av i **7**. Vid dessa åldrar återstod i genomsnitt 21 år respektive knappt 2 år.

I VÅR HYPOTETISKA standardbefolkning är den återstående medellivslängden vid födelsen exakt samma sak som medelåldern för dödsfallen. Därför kan det tyckas att beräkningen av medellivslängd är onödigt krånglig. Anledningen till att man inte bara kan använda den genomsnittliga åldern vid dödsfall är att födelseårgångar är olika stora. En vinst med att ställa upp livslängdstabeller

med en standardbefolkning är att vi kan justera för detta. Då kan vi också på ett bra sätt jämföra återstående medellivslängd mellan kvinnor och män i olika länder och för olika tidsperioder.

Måttet medellivslängd svarar inte på frågan hur länge vi kommer att leva. Det är ett livslängdsmått bara om dödligheten förblir densamma som för det år eller den period som beräkningen görs. Vill vi veta hur länge en viss födelseårgång faktiskt kommer att leva måste vi vänta tills alla personer i årgången har dött, vilket tar drygt 100 år. ■

Örjan Hemström

arbetar som demograf på SCB
08-506 949 97
orjan.hemstrom@scb.se

Ökad konsumtion ger större utsläpp av koldioxid. Ensamstående med barn har relativt låga inkomster och måste därför lägga en större del av pengarna på sitt boende. Det blir då mindre kvar att lägga på sådant som ger höga utsläpp, exempelvis bilkörning.

Låga utsläpp från ensamstående föräldrar

>>> I förra numret av Valfärd (nr 3/2013) kunde vi konstatera att sambor utan barn är den hushållstyp som står för de största koldioxidutsläppen genom sin konsumtion. Hushåll med en ensamstående förälder med barn har däremot lägst utsläpp. En viktig förklaring till skillnader i miljöpåverkan mellan olika typer av hushåll är den disponibla inkomsten i relation till hur många som ska leva på den. Om man har högre inkomster har man också större möjligheter att konsumera mer och därmed bidra till större utsläpp. När vi vill jämföra olika typer av hushåll använder vi så kallade konsumtionsenheter.

SVENSKA HUSHÅLL ORSAKADE i genomsnitt koldioxidutsläpp på drygt 7,9 ton per konsumtionsenhet år

2009. Då räknar vi utsläpp från de varor och tjänster som konsumerats i Sverige, oavsett om de har producerats här eller i något annat land. Genom att undersöka vad de olika hushållstyperna lägger pengar på kan man få en förklaring till varför utsläppen skiljer sig åt.

BOENDE ÄR EN RELATIVT STOR DEL av konsumtionen för alla hushållstyper, men för hushåll med ensamstående vuxna, med eller utan barn, står det för drygt en fjärdedel. Det motsvarar 33 700 kronor per konsumtionsenhet och år för ensamstående med barn och 43 900 kronor för ensamstående utan barn. I till exempel sambohushåll med barn utgör boendekostnaderna bara 13 procent av konsumtionen, motsvarande 19 700 kronor.

1/4

av konsumtionen står boendet för bland ensamstående, med och utan barn.

BOENDE STOR DEL AV KONSUMTIONEN FÖR ENSAMSTÅENDE

Konsumtion efter hushållstyp, per konsumtionsenhet och år, 2009. Konsumtion i kronor, utsläpp i tusentals kilo

Konsumtion:	Ensamstående med barn	Sammanboende med barn	Ensamstående utan barn	Sammanboende utan barn	Övriga sammanboende med barn	Övriga hushåll	Samtliga hushåll
Boende inkl. reparationer, fast tele, tv (exkl energi)	33 700	19 700	43 900	27 300	13 100	24 700	28 600
Kläder/hushåll/hygien/sjukvård	15 900	22 500	21 900	27 400	18 400	18 700	22 900
Energi bostad (uppvärmning)	4 100	6 500	5 900	8 300	6 200	6 200	6 700
Drift bil	7 000	12 300	10 800	14 400	11 700	10 400	12 100
Inköp bil	6 000	8 500	6 100	9 800	9 500	5 700	8 000
Livsmedel	17 400	20 700	20 000	25 000	19 400	19 400	21 400
Lokalesor, transporttjänster	2 200	1 400	3 600	2 000	2 200	2 200	2 200
Resor/hotell	3 300	5 900	6 600	8 000	5 500	5 400	6 500
Övrigt	34 500	54 400	44 100	54 700	43 700	36 200	49 200
Total konsumtion	124 200	152 000	162 800	176 900	129 700	128 800	157 600
Totala koldioxidutsläpp	5 700	7 700	7 700	9 100	7 100	6 800	7 900

LÄS MER:

För mer information om miljöräkenskaperna se: www.scb.se/miljorakenskaper eller www.mirdata.scb.se

Naturvårdsverkets statistik över utsläpp av växthusgaser: www.naturvardsverket.se/klimat2012

Naturvårdsverkets statistik över utsläpp av svensk konsumtion: www.naturvardsverket.se under Så mår miljön – Statistik A–Ö – Växthusgaser

Foto: Marcus Lundstedt, Bildarkivet

Ensamstående med barn lägger minst pengar på livsmedel, 17 400 kronor per konsumtionsenhet och år.

Eftersom kostnaderna för uppvärmning inte ingår i konsumtionen för boendet i den här analysen medför boendeposten relativt låga utsläpp. De ensamstående får alltså relativt sett mindre utrymme kvar att konsumera sådant som ger stora utsläpp.

STORA UTSLÄPP ger däremot inköp och drift av bil. Här är det istället de sammanboende med och utan barn som lägger en relativt stor del av sin konsumtion. Sammanboende utan barn lägger mest pengar på bilen, 24 200 kronor per konsumtionsenhet och år. Ensamstående med barn lägger bara 13 100 kronor.

ÄVEN MATEN VI ÄTER medför utsläpp. Det är inte så stor skillnad i hur stor del av utgifterna som går till livsmedel mellan de fyra vanligaste hushållstyperna. Men eftersom de olika grupperna har olika stor disponibel inkomst så skiljer det sig kraftigt när det gäller vilka belopp de lägger på livsmedel. Det är återigen sammanboende utan barn som lägger mest pengar per konsumtionsenhet på maten, 25 000 kronor. Det är också hushållen med ensamstående med barn som lägger minst, 17 400 kronor per konsumtionsenhet.

Köttkonsumtionen har den senaste tiden varit i fokus för diskussionen om hushållens koldioxidutsläpp från livsmedel. Det går inte att uttala sig om några exakta belopp eftersom uppgifterna är osäkra på så detaljerad nivå. Men vi kan se att sammanboende utan barn lägger nästan dubbelt så mycket pengar på kött som ensamstående med barn gör.

TOTALT SETT HAR SVERIGE en positiv utveckling när det gäller utsläpp av växthusgas. Den nationella

FAKTA

Inom **Miljöräkenskaperna** beräknas utsläpp orsakade av konsumtion genom att koppla utsläpp per bransch till den slutliga användningen. Utsläppen som beräknas med denna metod är de som sker vid tillverkningen och distribueringen av en produkt, så kallade indirekta utsläpp. De utsläpp som sker vid användningen av en produkt kallas direkta utsläpp.

För att kunna göra ytterligare analyser med avseende på exempelvis familjetyp och inkomst för utsläpp orsakade av hushållens konsumtion har vi kopplat utsläppen till information som finns inom undersökningen **Hushållens utgifter** (HUT).

statistiken visar på en minskning med 20 procent mellan 1990 och 2012, men den är endast baserad på inhemska utsläpp. Om man istället tar med även de utsläpp som sker i andra länder till följd av svensk konsumtion så har de totala utsläppen från konsumtion i Sverige ökat med 15 procent, från 100 till 115 miljoner ton koldioxid mellan 1993 och 2010. Det framgår av Naturvårdsverkets vidarebearbetning av SCB:s siffror och är skälet till att det är intressant att titta på utsläpp utifrån ett konsumtionsperspektiv, inte bara ett produktionsperspektiv.

I sammanhanget bör det poängteras att utsläppen inte bara är ett resultat av konsumenternas val, utan även av hur samhället är uppbyggt i form av till exempel tillgång till kollektivtrafik i vår vardag och vilka energisystem som är tillgängliga för konsumenterna. ■

KONSUMTIONSENHETER

tar hänsyn till det vi vet om hur personer i ett hushåll bidrar till utgifterna, till exempel att vuxna och barn konsumerar olika mycket.

KONSUMTIONSENHETER

Första vuxen	1,00
Andra vuxen	0,51
Ytterligare vuxen	0,60
Barn 1 (0–19 år)	0,52
Barn 2, 3,.. (0–19 år)	0,42

När vi vill jämföra utsläpp för personer i olika typer av hushåll dividerar vi därför de totala utsläppen med hushållets konsumtionsenheter.

Maja Cederlund

arbetar med miljöräkenskaper på SCB
08-506 947 12
maja.cederlund@scb.se

HYRORNA ÖKADE MED 2,2 PROCENT

BOENDE Hyrorna i bostads-lägenheter ökade i genomsnitt 2,2 procent mellan 2012 och 2013. Det är något lägre än förra året, då hyrorna steg med 2,8 procent. En lägenhet på tre rum och kök kostar nu i snitt 6 115 kronor i månaden. Priserna varierar i olika delar av landet.

Källa: SCB, www.scb.se

REKORDHÖG SIFFRA FÖR STUDIEMEDEL

UTBILDNING I fjol fick cirka 337 000 personer studiemedel för studier på eftergymnasial nivå, vilket är en rekordhög siffra. 2012 ökade antalet studerande med studiemedel för eftergymnasiala studier med cirka 5000 personer eller 1,5 procent. Centrala studiestödsnämnden (CSN) bedömer att ökningen beror på att stora ungdomskullar har lämnat gymnasieskolan i kombination med det rådande arbetsmarknadsläget för ungdomar.

Källa: CSN, www.csn.se

Social bakgrund påverkar studierna

Foto: Leif Johansson, Bildarkivet

På utbildningarna till civilingenjör, jurist, läkare och psykolog tar studenter med lågutbildade föräldrar inte ut sin examen i samma utsträckning som studenter med högutbildade föräldrar. Det framgår av en ny rapport från Universitetskanslerämbetet som belyser hur studenternas sociala bakgrund påverkar genomströmningen i högskolan.

På till exempel juristprogrammet har 66 procent av studenterna som har föräldrar med eftergymnasial utbildning, tagit ut en examen på programmet. Motsvarande siffra för studenter med föräldrar som har gått grundskola eller annan förgymnasial utbildning är 45 procent.

Källa: Universitetskanslerämbetet, www.uk-ambetet.se

MYNDIGHETERS WEBBPLATSER FÅR FLER BESÖK

INFORMATION Det blir allt vanligare att hämta information från myndigheters webbplatser. Nästan 75 procent i åldern 16–74 har gjort det under det senaste året. Det kan jämföras med 2008 då motsvarande andel var 53 procent. Knappt hälften av befolkningen har även laddat ner eller skickat blanketter via myndigheters webbplatser.

Källa: SCB, www.scb.se

FÖRSÄLJNING AV FISK ÖKAR

Försäljningen av fisk uppgick till 11 miljarder kronor under 2012, vilket är en ökning på 7 procent jämfört med 2011. Försäljningen av kött har samtidigt legat i princip konstant under förra året.

Källa: SCB, www.scb.se

NÄSTAN ALLA SMÅBARN VACCINERAS

HÄLSA Nästan alla småbarn vaccineras enligt programmet för barnvacciner. Det framgår av den nationella statistiken för alla barn som föddes 2010 i Sverige.

Över 98 procent av dem hade fått minst tre doser vaccin mot difteri, stelkramp, kikhosta, polio och Haemophilus influenzae, typ B. Det var 97,6 procent av barnen som var vaccinerade med tre doser av pneumokockvaccinet. Andelen barn som hade vaccinerats mot mässling, påssjuka och röda hund uppgick till 97,4 procent.

Källa: Smittskyddsinstitutet, www.smittskyddsinstitutet.se

17,5

Så många miljoner besök gjordes på svenska museer under 2012. Av dessa gjordes 2,7 miljoner besök av barn och unga under 19 år.

Källa: Myndigheten för kulturanalys, www.kulturanalys.se

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

MAMMOR LÖPER HÖGRE RISK ATT SJUKSKRIVAS

HÄLSA Mammor som tar det största ansvaret i hemmet, samtidigt som de har en likvärdig ställning i arbetslivet som pappan, löper förhöjd risk att bli sjukskrivna. Det visar en ny studie av kvinnors sjukfrånvaro som Försäkringskassan genomfört. Risken att bli sjukskriven är 30 procent högre för kvinnor än för män redan två år före den första graviditeten. Två år efter andra barnets födelse är risken mer än dubbelt så hög för kvinnor som för män.

Källa: Försäkringskassan, www.forsakringskassan.se

1,3

miljoner människor är trångbodda i Sverige enligt norm 3, vilket exempelvis innebär att varje barn i en familj inte har ett eget rum.

Källa: SCB, www.scb.se

MINSKAD SOMMARTURISM FRÅN UTLANDET

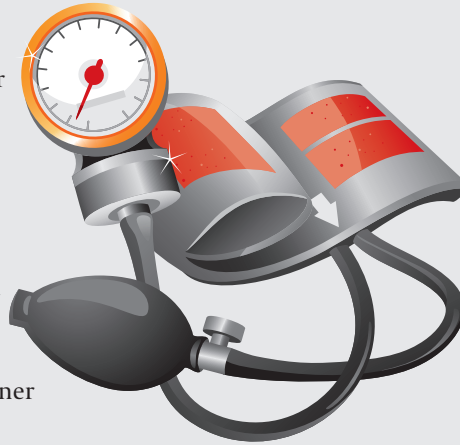
TURISM Antalet övernattningar i Sverige som utländska besökare gjorde minskade med 1,9 procent under sommarmånaderna juni, juli och augusti jämfört med motsvarande period 2012.

Framför allt minskade danskar och normmän sina övernattningar i Sverige under sommaren, medan turismen från Finland, Italien, Tyskland och Schweiz ökade mest.

Källa: Tillväxtverket, www.tillvaxtverket.se

Färre får akut hjärtinfarkt

Den nedåtgående trenden för antalet akuta hjärtinfarkter fortsätter. 2011 drabbades knappt 31 000 personer av hjärtinfarkt, och preliminära siffror från Socialstyrelsen visar på en nedgång till strax under 30 000 personer 2012.

Dödligheten bland dem som drabbas av hjärtinfarkt har sjunkit kraftigt under senare år. 1995 avled 41 procent av männen och cirka 45 procent av kvinnorna inom 28 dagar efter infarkten. Motsvarande siffror för 2012 var 26 procent för männen och 30 procent för kvinnorna. Kvinnornas högre dödlighet förklaras av att en större andel är äldre när de drabbas.

Källa: Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se

MÅNGA BARN I VÄRLDEN HAR FARLIGA JOBB

Kampen mot barnarbete i världen är på rätt spår, visar en ny rapport från den internationella arbetsorganisationen ILO. Enligt rapporten har antalet barnarbetare minskat med en tredjedel sedan år 2000 och gått från 246 miljoner till 168 miljoner. Men utvecklingen går för långsamt, enligt organisationen som har som mål att få bort de värsta formerna av barnarbete till 2016. Över hälften av världens barnarbetare har idag arbeten som direkt innebär risk för hälsa, säkerhet och moralisk utveckling, konstaterar ILO.

Källa: International Labour Organization, www.ilo.org

4 000 naturreservat i Sverige

I slutet av oktober fattade Länsstyrelsen i Värmland beslut om naturreservat nummer 4 000 i Sverige. Reservatet heter Trekanten och ligger i Torsby kommun. Området består av fuktiga skogsområden utmed två vattendrag och med artrikedom i form av bland annat lavar och svampar. Naturreservat bildas för att långsiktigt bevara och utveckla naturmiljöer med ett särskilt stort värde för djur, växter och människor. I början av 70-talet fanns 500 naturreservat i Sverige, men därefter har utvecklingen gått snabbt.

Källa: Naturvårdsverket, www.naturvardsverket.se

Bara Nederländerna slår Sverige i sysselsättningsgrad

Läs mer om sysselsättningsgraden i Sverige och EU på sidan 21.

Sverige har den näst högsta sysselsättningsgraden bland de 27 länder som var medlemmar i EU fram till och med 2012. Bara Nederländerna har en högre sysselsättningsgrad, 67 procent jämfört med 66 i Sverige. Sysselsättningsgrad är ett mått på hur stor del av befolkningen i en viss ålder, här 15 till 74 år, som är sysselsatt enligt ILO:s definition.

Österrike, Danmark, Tyskland och Storbritannien hör också till de länder som har högst sysselsättningsgrad i EU.

Grekland, Spanien och Italien har alla en sysselsättningsgrad under 50 procent och har därmed de lägsta värdena i EU. Här är alltså mindre än hälften av alla i åldern 15 till 74 sysselsatta.

Genomsnittet för hela EU för 2012 är 57,2 procent.

